

TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ'
KHOA TIỂU HỌC- MẦM NON

Đoàn Thị Minh Tâm

HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY
TRONG TÁC PHẨM *TOTTO CHAN BÊN CỬA SỔ*
CỦA KUROYANAGI TETSUKO

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Mã sinh viên: 2052020029

NINH BÌNH, 2020

TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ'
KHOA TIỂU HỌC- MẦM NON

Đoàn Thị Minh Tâm

HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY
TRONG TÁC PHẨM *TOTTO CHAN BÊN CỬA SỔ*
CỦA KUROYANAGI TETSUKO

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Mã sinh viên: 2052020029

Người hướng dẫn khóa luận: ThS.Vũ Phương Thảo

NINH BÌNH, 2020

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận tốt nghiệp này, em xin gửi lời cảm ơn tới các thầy cô giáo đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Xin chân thành cảm ơn cô giáo, Th.s. Vũ Phương Thảo đã tận tình chỉ bảo, hướng dẫn em hoàn thành khóa luận này.

Mặc dù đã có nhiều cố gắng để hoàn thành tốt khóa luận này một cách hoàn chỉnh nhất nhưng do lần đầu làm quen với công tác nghiên cứu khoa học nên không thể tránh khỏi những sai sót nhất định mà bản thân chưa thấy được.

Em rất mong nhận được sự góp ý của các thầy cô giáo và các bạn để khóa luận hoàn chỉnh hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Ninh Bình, ngày 15 tháng 5 năm 2020

Tác giả khóa luận

Đoàn Thị Minh Tâm

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Tổng quan tình hình nghiên cứu	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	5
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	6
5. Phương pháp nghiên cứu.....	6
6. Ý nghĩa khoa học và ý nghĩa thực tiễn.....	7
NỘI DUNG	8
Chương 1: HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY TRONG TÁC PHẨM <i>TOTTO</i> <i>CHAN BÊN CỬA SỔ</i>	8
1.1. GIỚI THIỆU CHUNG VỀ TÁC GIẢ, TÁC PHẨM.....	8
1.1.1. Tác giả Kuroyanagi Tetsuko	8
1.1.2. Tác phẩm <i>Totto Chan bên cửa sổ</i>	9
1.1.2.1. Vài nét về thể loại tự truyện	9
1.1.2.2. Tác phẩm <i>Totto Chan bên cửa sổ</i>	12
1.2. HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY TRONG TÁC PHẨM <i>TOTTO CHAN BÊN</i> <i>CỬA SỔ</i>	14
1.2.1 Người thầy với tình yêu thương và sự thấu hiểu	14
1.2.2. Người thầy với phương pháp giáo dục tiên tiến, nhân văn.....	20
Chương 2: NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY TRONG TÁC PHẨM <i>TOTTO CHAN BÊN CỬA SỔ</i>	29
2.1. Nghệ thuật khắc họa chân dung	29
2.2. Ngôn ngữ.....	32
2.3. Giọng điệu	36
2.4. Nghệ thuật xử lý tình huống sự phạm.....	40
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	45
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	47

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Rabindranath Tagore – Đại thi hào người Ấn Độ đã từng nêu lên một triết lí: “Đầu tư vào một người đàn ông ta được một người chồng tốt; đầu tư vào một người phụ nữ ta được một gia đình tốt; đầu tư vào một nhà giáo ta được một thế hệ tốt”. Triết lí ấy đã khẳng định vai trò, vị trí quan trọng hàng đầu của giáo dục đối với việc phát triển nhân lực của mỗi quốc gia. Giáo dục là phương tiện để đánh thức trí tuệ và khả năng tiềm ẩn của mỗi cá nhân. Thực hiện trọng trách này không ai khác chính là người thầy. Bởi vậy, ở đâu và ở thời đại nào, người thầy cũng luôn được xã hội tôn vinh. Với người Việt sự tôn vinh kính trọng đó được thể hiện bởi quan điểm xuyên suốt qua nhiều thế hệ như: “Tôn sư trọng đạo”; “Nhất tự vi sư bán tự vi sư”; “Muốn sang thì bắc cầu Kiều, muốn con hay chữ thì yêu lấy thầy”;... Vậy nên, người thầy chính là chuẩn mực, là hình mẫu để mọi người vươn tới.

Totto Chan bên cửa sổ sau khi được xuất bản lần đầu vào năm 1981, đã gây được tiếng vang lớn không chỉ ở Nhật Bản mà còn trên toàn thế giới, đưa tên tuổi của Kuroyanagi Tetsuko vượt khỏi xứ sở Phù Tang, vươn tới phương trời Tây và nhiều nơi khác trên thế giới. Sở dĩ nó trở thành cuốn sách bán chạy nhất trong lịch sử ngành xuất bản nước này là vì *Totto Chan bên cửa sổ* mang trong mình một thông điệp tích cực về giáo dục, một phương pháp dạy học xuất phát từ tấm lòng chân thành và tự nhiên. Đặc biệt, cuốn sách đã tái hiện một mô hình giáo dục hoàn hảo mà ngày nay nhiều quốc gia phát triển, nhiều xã hội hiện đại vẫn đang theo đuổi. Mô hình giáo dục ấy đã được thực hiện tại ngôi trường Tomoe thân thiện - một ngôi trường với những lớp học chỉ là những toa tàu cũ nhưng lại là nỗi khát khao được học - dù chỉ một lần - của những ai từng biết đến nó. Sức hút của ngôi trường chính là từ thầy hiệu trưởng - “người thầy kì diệu” - với trái tim bao dung, sự thấu hiểu và tình yêu thương vô điều kiện với mọi học trò. Nhưng điều đặc biệt nhất lại là phương pháp dạy học thuận theo tự nhiên của thầy: “Hãy để cho các em tự phát triển.

Đừng cản trở khát vọng của các em. Ước mơ của các em lớn hơn ước mơ của các thầy cô nữa”. Quan niệm đó của người thầy không chỉ làm thay đổi biết bao số phận học trò bấy giờ, mà nó còn khiến bao giáo viên các thế hệ sau dần thay đổi từ nhận thức, suy nghĩ đến hành động.

Totto Chan bên cửa sổ là cuốn sách không chỉ dành cho thiếu nhi. Nó dành cho tất cả mọi người. Việc tìm hiểu và nghiên cứu một tác phẩm văn học luôn có ý nghĩa nhất định đối với một giáo viên Tiểu học. Khi tác phẩm văn học đề cập đến các vấn đề của sự nghiệp trồng người thì ý nghĩa ấy lại đặc biệt hơn gấp bội phần. Cuốn sách cho chúng tôi hiểu thêm về công việc, trách nhiệm, về đạo đức của một nhà giáo, hơn nữa nó là động lực, là niềm tin thôi thúc mỗi người thầy không ngừng phấn đấu và hoàn thiện mình vì những thế hệ mai sau.

Với tất cả những lý do trên, chúng tôi quyết định chọn vấn đề: “Hình tượng người thầy trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* của Kuroyanagi Tetsuko” làm đề tài khóa luận.

2. Tổng quan tình hình nghiên cứu

Ngay từ khi ra đời *Totto Chan bên cửa sổ* đã lập tức trở thành một hiện tượng văn học đặc biệt ở thời đại bấy giờ. Trong bối cảnh nước Nhật còn đang oằn mình chịu đựng những vết thương do chiến tranh thì cuốn sách lại vẽ nên một mô hình giáo dục hoàn hảo như trong mơ. Điều mà ngay cả xã hội hiện đại vẫn đang loay hoay tìm cách theo đuổi. Nhận thấy rằng cần phải có một tác động nào đó đối với nền giáo dục, nên mọi người đọc cuốn sách như là một luận thuyết giáo dục mặc dù đó không phải là lí do tác giả viết cuốn sách này. Hơn thế nữa, đây còn là một cuốn truyện thu hút sự chú ý của mọi lứa tuổi. Tuy nhiên số lượng những bài viết nghiên cứu xoay quanh tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* chưa nhiều. Theo khảo sát ban đầu của chúng tôi thì hiện nay chỉ có vài luận văn tốt nghiệp đại học tìm hiểu một số vấn đề về nội dung và nghệ thuật của tác phẩm này và một số bài viết được đăng tải trên các trang diễn đàn học tập.

Ông Yoshikawa Takeshi, giám đốc trung tâm giao lưu văn hóa Nhật Bản tại Việt Nam đã nhận xét về tác phẩm như sau: *“Một mô hình trường học như Tomoe dường như quá “hoang đường” trong xã hội Nhật Bản hay Việt Nam đương đại. Xã hội của Nhật Bản bây giờ hầu như không có suy nghĩ giống như thầy hiệu trưởng Kobayashi trong chủ chương giáo dục cưỡng chế, mang đến cho trẻ em sức mạnh và lòng tự tin, mang đến cho các em sự tự nguyện, không bắt ép. Nền giáo dục Nhật Bản vẫn đặt thành tích và sự ganh đua lên hàng đầu với đích đến là những trường đại học tốt hay những công việc hứa hẹn. Nhưng vì cuốn sách bán rất chạy và cũng là cuốn sách được tìm đọc nhiều nhất trong lịch sử xuất bản ở Nhật. Chắc chắn nhiều người đã biết và hiểu được thông điệp của cuốn sách. Trong xã hội luôn có những điều trở thành quy ước, không thể thay đổi được. Nhưng dù phải tuân theo những quy ước đó, sâu trong trái tim mọi người vẫn mong muốn làm những gì tự do và thực sự đúng đam mê”*[11]. Theo ông Yoshikawa thì hình mẫu trường học như trường Tiểu học Tomoe và phương pháp giáo dục “Lắng nghe trẻ em” của thầy Kobayashi dường như là phi thực tế. Nhưng ông vẫn tin rằng sâu thẳm trong trái tim mọi người ai cũng muốn được hưởng một nền giáo dục mà ở đó trẻ em được tự do phát triển.

Sự đón chào hồ hởi đối với tác phẩm không chỉ dừng lại ở biên giới Nhật Bản, và không giới hạn ở lứa tuổi trẻ em. Tác phẩm nhận được sự đánh giá cao ở nhiều quốc gia khác nhau:

Thời báo New York Times, một trong những tờ báo danh giá nhất nước Mỹ đã nhận xét: *“Totto Chan là bản cáo trạng thâm lắng về một nền giáo dục không có kết quả. Khi giáo dục chỉ chú tâm tới chất lượng đào tạo không thôi thì chưa đủ, mà các nhà giáo cần phải quan tâm tới cảm nhận của học sinh xem các em cần gì và nghĩ gì. Từ đó đề ra các phương pháp phù hợp với các em để các em có thể phát triển một cách toàn diện nhất”* [11]. Diễn đàn tin tức quốc tế (Internatiol Herald Tribune). Cũng có ý kiến gần tương tự: *“Totto*

Chan đã nhắc nhở hàng triệu người Nhật Bản về một nền giáo dục mà trẻ em hằng mong muốn” [11].

Ở Việt Nam, khi *Totto Chan bên cửa sổ* được dịch sang Tiếng Việt, đã có vài khóa luận tốt nghiệp đại học tìm hiểu nội dung và nghệ thuật của tác phẩm này như:

Trong Khóa luận tốt nghiệp Đại học: “Tìm hiểu giá trị nội dung và nghệ thuật tác phẩm *Totto-Chan bên cửa sổ* của Kuroyanagi Tetsuko” của sinh viên Nguyễn Thị Kim Thư, trường Đại học Sư phạm hà nội 2, khoa Giáo dục mầm non, năm 2017, tác giả khóa luận đã khái quát được những đặc điểm cơ bản về nội dung và nghệ thuật trong tác phẩm *Totto-Chan bên cửa sổ* như: Câu chuyện về một ngôi trường “kì lạ”; với những đứa trẻ “đặc biệt”; những quan niệm giáo dục giản dị, nhân văn;.. ở khía cạnh nội dung. Hay cách xây dựng nhân vật, giọng điệu nghệ thuật;.. ở khía cạnh nghệ thuật.

Khóa luận tốt nghiệp Đại học: “Giá trị nhân đạo của tác phẩm *Totto-Chan bên cửa sổ* của Kuroyanagi Tetsuko” của sinh viên Nguyễn Thị Thanh Hằng, trường Đại học Cần Thơ, khoa Khoa học xã hội và nhân văn, năm 2013. Trong đó tác giả đã đề cập đến một số vấn đề chung và những biểu hiện của giá trị nhân đạo trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* như: Niềm cảm thông sâu sắc với nỗi đau của con người; Trân trọng những tình cảm và ước mơ của con người; Lên án chiến tranh phi nghĩa và sự bất công, bất bình đẳng trong xã hội.

Nhà nghiên cứu tâm lý - y học - giáo dục trẻ em Nguyễn Khắc Viện cũng đã thể hiện khát vọng, mong mỏi về một “tư duy mới” trong giáo dục trẻ em ở bài viết về cuốn truyện này: “*Chắc chắn mỗi học sinh đều ước mơ được như Tô-tô-chan may mắn vào học một trường như Tô-mô-e với một thầy hiệu trưởng như ông Kô-ba-y-a-shi. Riêng tôi chỉ mong cho nhiều giáo viên, cán bộ quản lý giáo dục, các bậc cha mẹ đọc sách này để giúp thoát khỏi khuôn nếp cũ, tự tạo ra “tư duy mới” trong việc chăm sóc dạy dỗ con em” [11].*

Trên Báo Người Lao Động, nhà báo Huỳnh Trọng Khang đã nhấn mạnh ý nghĩa của câu chuyện đối với nhiều nhà giáo dục: “*Totto Chan bên cửa sổ* không chỉ là câu chuyện giản dị trong sách dành cho mọi lứa tuổi, nó còn là “bài ca sư phạm” mà mỗi nhà giáo dục nên đọc. Nhất là một nền giáo dục như ở Việt Nam, vốn là lĩnh vực nổi cộm trong những năm qua như thay đổi chương trình dạy, sách giáo khoa,... Mỗi thầy cô trước khi lên lớp nên hình dung trong đầu khuôn mặt cô bé Totto Chan và nhìn xuống những học sinh đang ngồi bên dưới, thầy cô có thể đẩy các em ra đứng ngoài hành lang một cách dễ dàng hay chọn khó nhọc đưa chúng lên toa tàu tri thức.” [15]

Ngoài ra còn rất nhiều những bình luận khác từ người đọc trên diễn đàn Diễm sách như: “Đã lâu tôi không được đọc cuốn sách đầy ắp sự hồn nhiên, thơ trẻ như thế này. Tôi sẽ giới thiệu nó với bạn đang làm thầy giáo. Tôi mong từ giờ về sau bạn tôi sẽ học lấy điều cốt tủy của giáo dục”, “Tôi có mối quan tâm tới phương pháp giáo dục tôn trọng trẻ em của Nhật Bản. Các bậc cha mẹ hiện nay quá kì vọng vào sự thành công của con cái, vì thế đã giết chết cá tính mà trẻ em có được từ lúc sinh ra”, “Thầy hiệu trưởng là nhà giáo dục tuyệt vời. Chỉ cần 10% giáo viên của chúng ta như thầy giáo này thì chắc chắn thế giới của chúng ta đã khác”. [16]

Tuy không nhiều, nhưng những tài liệu nói trên sẽ là những gợi ý hữu ích trong quá trình chúng tôi triển khai đề tài khóa luận của mình.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích

- Thấy được nét đặc sắc trong xây dựng hình tượng nhân vật của nhà văn Kuroyanagi Tetsuko. Qua đó khẳng định những đóng góp của nhà văn với nền văn học Nhật Bản.
- *Totto Chan bên cửa sổ* là tác phẩm viết về giáo dục đặc biệt là giáo dục trẻ em. Việc nghiên cứu tác phẩm sẽ giúp chúng tôi tích lũy thêm được nhiều

kinh nghiệm trong việc giảng dạy, trong giao tiếp sư phạm của người giáo viên Tiểu học.

3.2. Nhiệm vụ

- Tìm hiểu về tác giả Kuroyanagi Tetsuko và tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ*.
- Tìm hiểu hình tượng người thầy và nghệ thuật xây dựng hình tượng người thầy trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* của Kuroyanagi Tetsuko.
- Khẳng định những đóng góp của Kuroyanagi Tetsuko đối với nền văn học Nhật Bản.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng

Hình tượng người thầy trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* của Kuroyanagi Tetsuko.

4.2. Phạm vi

Khi nghiên cứu đề tài này, chúng tôi tiến hành khảo sát, phân tích tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* do dịch giả Trương Thùy Lan dịch, do nhà xuất bản Hội nhà văn ấn hành năm 2019.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để tiến hành nghiên cứu đề tài, chúng tôi sử dụng phối hợp các phương pháp nghiên cứu sau:

- Phương pháp phân tích, tổng hợp: từ những tư liệu tập hợp, thống kê được chúng tôi sử dụng phương pháp phân tích, tổng hợp để làm sáng tỏ vấn đề. Phương pháp này được sử dụng như một phương pháp chính trong quá trình nghiên cứu khóa luận.
- Phương pháp thống kê, phân loại: Sử dụng phương pháp này để chúng tôi thống kê dẫn chứng làm sáng tỏ cho các luận điểm nêu ra trong quá trình triển khai khóa luận.

- Phương pháp so sánh: Sử dụng phương pháp so sánh để so sánh lối viết, cách thể hiện hình tượng người thầy của tác giả cuốn tự truyện với những tác giả khác cũng viết về người thầy để thấy được sự độc đáo, khác biệt của nhà văn.

6. Ý nghĩa khoa học và ý nghĩa thực tiễn

6.1. Ý nghĩa khoa học

Khẳng định những đóng góp của nhà văn Kuroyanagi Tetsuko với nền văn học Nhật Bản và với nền giáo dục của nước Nhật.

6.2. Ý nghĩa thực tiễn

- Đề tài này sẽ là tài liệu tham khảo bổ ích cho bạn đọc quan tâm, yêu thích văn học thiếu nhi, đặc biệt là văn học Nhật Bản.

- Đề tài này sẽ là tài liệu tham khảo bổ ích giúp giáo viên tích lũy kinh nghiệm, kỹ năng sư phạm trong nghề nghiệp. Và là gợi ý cho các nhà giáo dục trong việc đổi mới phương pháp giảng dạy.

NỘI DUNG

Chương 1

HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY TRONG TÁC PHẨM

TOTTO CHAN BÊN CỬA SỔ

1.1. GIỚI THIỆU CHUNG VỀ TÁC GIẢ, TÁC PHẨM

1.1.1. Tác giả Kuroyanagi Tetsuko

Kuroyanagi Tetsuko sinh tại Nogisaca, Tokyo vào ngày 9 tháng 8 năm 1933. Bà sống trong một gia đình trung lưu, có cha là nghệ sĩ violin và bè trưởng đàn dây, còn mẹ là diễn viên nhạc kịch. Biệt danh hồi bé của Kuroyanagi Tetsuko là Totto Chan. Khi còn nhỏ, bà theo học tại trường Tomoe. Vì có ý định trở thành ca sĩ opera nên sau đó bà đã theo học tại đại học Âm nhạc Tokyo. Tuy nhiên, sau khi tốt nghiệp bà lại chọn con đường trở thành diễn viên. Năm 1954, bà đọc được một quảng cáo tìm diễn viên truyền hình và lập tức đăng kí để rồi có mặt trong danh sách 13 người được chọn giữa 6000 thí sinh. Năm 1972, lần đầu tiên bà xuất hiện trên truyền hình với vai trò là người dẫn chương trình. Kuroyanagi Tetsuko bước đầu trở nên nổi tiếng vào năm 1975 khi bà lập chương trình truyền hình buổi chiều mang tên “Căn phòng của Tetsuko”, đây là chương trình talk show đầu tiên trên sóng truyền hình Nhật Bản. Năm 1981, đánh dấu bước ngoặt trong sự nghiệp của Kuroyanagi Tetsuko khi bà xuất bản cuốn tự truyện *Totto Chan bên cửa sổ* dựa theo những sự kiện có thật trong tuổi thơ của bà.

Kuroyanagi Tetsuko không chỉ là nhà văn thiếu nhi, diễn viên và người dẫn chương trình truyền hình rất nổi tiếng ở Nhật Bản mà bà còn là người rất hăng hái tham gia vào các hoạt động từ thiện. Bà là người sáng lập ra quỹ Totto Foundation, quỹ chuyên dùng để đào tạo những diễn viên khiếm thính, nhằm thực hiện mong muốn của bà trong việc đưa nhà hát đến với người khiếm thính. Năm 1984, bà được bổ nhiệm giữ chức vụ Đại sứ Thiện chí Quỹ Nhi đồng Liên hợp quốc (UNICEF) và là người châu Á đầu tiên được bổ

nhiệm vị trí này. Trong những năm cuối thập kỉ 80 và thập kỉ 90, bà đã đến thăm rất nhiều quốc gia đang phát triển ở châu Á và châu Phi để làm từ thiện và thực hiện các nhiệm vụ thiện chí, giúp đỡ những trẻ em đang phải gánh chịu cảnh thiên tai và chiến tranh, đồng thời nâng cao sự chú ý của quốc tế đối với trẻ em ở những nước nghèo. Năm 1997, Kuroyanagi Tetsuko xuất bản cuốn sách *Những đứa trẻ của Totto Chan*, dựa trên những trải nghiệm khi bà làm Đại sứ Thiện chí của UNICEF từ năm 1984 đến năm 1996. Bà còn là Giám đốc khu vực Nhật Bản của quỹ Bảo tồn Thiên nhiên Thế giới (WWF). Năm 2000, Kuroyanagi Tetsuko là người đầu tiên nhận giải Global Leadership for Children được thành lập bởi UNICEF nhân kỉ niệm 10 năm ngày Hội nghị Thượng đỉnh Thế giới về trẻ em năm 1990. Tháng 5 năm 2003, Kuroyanagi Tetsuko nhận Huân chương Thụy bảo của Nhật Hoàng vì những cống hiến của bà cho trẻ em Thế giới trong suốt hai thập kỉ.

1.1.2. Tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ*

1.1.2.1. Vài nét về thể loại tự truyện

Theo *Từ điển thuật ngữ văn học*, tự truyện nảy sinh trong môi trường văn hóa Tây Âu cận đại, nền văn hóa với tinh thần tự phân tích và cảm quan cá nhân chủ nghĩa. Những tự truyện đầu tiên in dấu nếp sống của tín đồ Thiên chúa giáo, rõ nhất là việc xưng tội. Chính ở văn hóa này đã nảy sinh tác phẩm mẫu mực thời đầu của thể loại tự truyện như *Tự thú* của Thánh Augustinus, cho đến những tác phẩm đã đạt đến đỉnh cao về sự hoàn thiện thể loại như *Tự thú* của Jean Jacques Rousseau.

Tự truyện tương đối gần với tiểu thuyết, nhất là những tiểu thuyết Tây Âu thế kỉ XVIII và đầu thế kỉ XIX có những nhân vật kể chuyện ở ngôi thứ nhất số ít (xưng “tôi”), có tham vọng ghi lại lịch sử tâm hồn con người từ “cái nhìn bên trong” như *Adolphe* (1816) của Benjamin Constant, *Tự thú của một đứa con của thời đại* (1836) của Alfred de Musset,... Các tiểu thuyết của trường phái tự nhiên của chủ nghĩa Nhật Bản thế kỉ XIX, như *Ie* (Gia đình, 1910-1911) của Shimazaki Toson và *Iri no hotori* (Bên con lạch, 1915) của

Masamune Hakucho, *Futon* (Tắm đệm, 1907) của Tayama Katai, *Hatten* (Phát triển, 1911-1912) của Iwano Homei, *Fuji* (1925-1927) của Tokutomi Roka, *Jioden* (tự truyện, 1943-1946, xuất bản năm 1947) của Kawakami Hajime, đều có thể coi là các tác phẩm tiểu thuyết tự thuật. Các tác phẩm tiểu thuyết tự thuật. Các tác phẩm tự thuật trở thành lời tác giả thuật lại đời mình một cách tự nhiên và trung thực, mỗi bối cảnh của một giai đoạn trong cuộc đời là một chủ đề xếp thành tiểu thuyết, và tùy theo mỗi sự việc ấy mà tác giả bình luận hay lý luận để tỏ rõ tư tưởng, lập trường hay chí hướng của mình, hay nói cách khác, cả về nội dung và hình thức nghệ thuật, những tác phẩm đó thể hiện rõ rệt chức năng của các tự truyện.

Tuy cùng nói về cá nhân, song cần phân biệt tự truyện với các dạng thức thông thường khác của tiểu sử nhà văn như các sơ yếu lý lịch, các bản tự thuật ngắn gọn nhằm đáp ứng những cuộc phỏng vấn của báo chí, các bản tự thuật mà nhà văn cho in kèm theo khi công bố tác phẩm của mình. Trong thực tế tự truyện bao gồm cả yếu tố truyện (hình thức, một thể loại tự sự) và yếu tố tự thân (nội dung, bản thân) của người viết truyện. Tác phẩm tự truyện thường có thiên hướng lí giải cuộc sống đã qua của tác giả như một chỉnh thể, tạo nên những đường nét mạch lạc cho cuộc sống kinh nghiệm của mình. Người viết tự truyện có khi vận dụng hư cấu, thêm thắt hoặc sắp xếp lại các chi tiết của cuộc đời mình.

Là một thể loại mang tính giáp ranh (với hồi ký, nhật ký, tự sự) nhưng tự truyện vẫn có sự khác biệt nhất định. Nhật ký vốn thiên về tóm tắt sự kiện đang diễn ra, không hư cấu và có thể không bao gồm sự bình luận về sự kiện, trong khi tự truyện có thể bao gồm sự tái cấu trúc, sắp xếp sự kiện rời rạc không liên lạc trong trí nhớ của tác giả, có thể gắn với hư cấu. Nhật ký cũng không có sự cách biệt giữa thời gian viết và thời gian được nói tới mà là những sự kiện đang diễn ra theo tiến trình thời gian sống của người cầm bút. Trong khi đó tự truyện, do hạn chế của khoảng cách thời gian sự kiện được

viết và thời điểm viết đã ngăn trở ít nhiều việc nhìn nhận cuộc đời của bản thân mình như một chỉnh thể duy nhất và liền mạch.

Tự truyện cũng khác biệt với hồi ký tuy ít nhiều rất khó có thể tìm một ranh giới tuyệt đối cho thể loại: nếu tác giả tự truyện thường tập trung vào quá trình hình thành và lịch sử thể giới nội tâm của mình trong sự tương tác với thể giới bên ngoài, thì hồi ký thường lưu ý trước hết đến thể giới bên ngoài ấy, với những con người, cảnh quan được tác giả tiếp xúc, nếm trải. Sự khó khăn trong việc phân định loại thể của tự truyện so với hồi ký sẽ chỉ được các nhà nghiên cứu, nhà phê bình văn học giải quyết với từng trường hợp cụ thể, tác phẩm nhấn mạnh ở khía cạnh tự truyện hơn hay hồi ký hơn mà thôi.

Với thể loại tự truyện tác giả kể về cuộc đời mình một cách tự do, người viết “tản mạn” một cách phóng túng. Ghi lại những chi tiết từ nhỏ tới lớn tùy theo dấu ấn, ảnh hưởng của những sự việc đến bản thân người viết. Cũng vì thế mà tính chân thật luôn được đề cao trong mỗi câu chuyện kể. Đặc biệt hơn là tác giả sử dụng lối trần thuật ở ngôi thứ ba theo điểm nhìn bên trong. Đây là hình thức tự sự mà người kể chuyện lấy thể giới nội tâm của nhân vật làm chỗ đứng để kể chuyện. Đó là cách người kể nhìn các sự vật, hiện tượng bằng con mắt của nhân vật, suy nghĩ, đánh giá của nhân vật. Dòng suy nghĩ, ý thức của nhân vật trở thành nguồn mạch xuyên suốt, dẫn dắt câu chuyện. Vì có sự tham gia của người kể chuyện trong một phạm vi ý thức chủ quan nào đó nên người đọc sẽ cảm nhận khá rõ sự can thiệp của chủ thể trần thuật. Do vậy, trong tác phẩm cũng thường xuyên xuất hiện hiện tượng lời người kể, xen lẫn lời nội tâm của nhân vật, hay còn gọi là độc thoại nội tâm. Câu chuyện có thể được kể từ điểm nhìn của nhân vật, cũng có thể được kể bằng sự kết hợp giữa hai điểm nhìn của nhân vật và người kể chuyện. Người kể chuyện với nhân vật mang điểm nhìn không phải là một, nhưng khoảng cách giữa chúng lại rất gần, dường như có những lúc lại trở thành thể thống nhất. Hai điểm nhìn đó bổ sung cho nhau, phối hợp lẫn nhau để làm nổi bật ý nghĩa của truyện.

1.1.2.2. Tác phẩm Totto Chan bên cửa sổ

Tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* được xuất bản vào năm 1981. Từ khi ra đời tác phẩm đã được đón nhận rất nồng nhiệt và trở thành một trong những cuốn sách bán chạy nhất trong lịch sử nước Nhật. Xuất bản 7 triệu cuốn ở đất nước quê hương. Sự thành công của *Totto Chan bên cửa sổ* đã vượt ra khỏi biên giới Nhật Bản. Cuốn sách đã được dịch ra nhiều thứ tiếng: tiếng Anh, tiếng Trung Quốc, tiếng Hàn Quốc, tiếng Malaysia, tiếng Lào, tiếng Indonesia, tiếng Thái, tiếng Nga, một số thứ tiếng của Ấn Độ (Hindi, Telugu, Marathi, Malayalam, Oriya,...), tiếng Shinhala và tiếng Việt,...

Tại Việt Nam, *Totto Chan bên cửa sổ* là cuốn truyện viết cho thiếu nhi đã nổi tiếng hơn 2 thập kỉ qua, giúp độc giả Việt Nam biết tới nhiều hơn về Văn học trẻ em Nhật Bản. Tác phẩm đã được tái bản nhiều lần để phục vụ cho các bạn đọc nhỏ tuổi. Đặc biệt khi sóng thần xảy ra tại Nhật Bản năm 2011. Công ty cổ phần Văn hóa và truyền thông Nhã Nam đã cho ra mắt phiên bản sách có bản quyền chính thức đầu tiên của cuốn sách này với một thông điệp đẹp đẽ: “Mỗi cuốn sách bán được, nhà xuất bản Nhã Nam sẽ trích ra 10.000 đồng để gửi tới các em nhỏ Nhật Bản là nạn nhân trực tiếp, gián tiếp của thảm họa thiên tai”.

Tác phẩm cũng được in trên nhiều tờ báo nổi tiếng và nhận được không ít lời khen ngợi. Cuốn sách không chỉ là truyện của các em thiếu nhi mà còn là quyển sách tâm lí giúp các bậc phụ huynh hiểu thêm về tâm hồn của trẻ thơ, thế giới trẻ thơ. Thậm chí nó còn trở thành tài liệu tham khảo của các giáo viên, các nhà quản lí giáo dục,...

Totto Chan bên cửa sổ là câu chuyện chân thật về tuổi thơ của tác giả, nhà văn Kuroyanagi Tetsuko. Được viết theo thể tự truyện và được chia thành các chương ngắn, mỗi chương trong tác phẩm được chia thành những kỉ niệm ầu thơ của nhà văn về trường học, bạn bè, thầy cô và gia đình. Tất cả đều xuyên suốt theo trình tự từ ngày đầu tiên Totto Chan đến trường Tomoe, rồi đến quá trình Totto Chan học ở Tomoe cho đến khi Tomoe bị vùi lấp bởi

chiến tranh bom đạn. Các nhân vật trong truyện đa phần là người tốt và không có nhân vật xấu. Ngôi trường Tomoe trong truyện không phải là ngôi trường do tác giả tưởng tượng ra mà là ngôi trường có thật, do thầy hiệu trưởng Kobayashi thành lập năm 1937. Nhưng đến năm 1944, khi Chiến tranh Thế giới thứ hai sắp kết thúc, ngôi trường đã bị máy bay ném bom tàn phá nặng nề đến nỗi không thể phục hồi. Dù ngoài đời chỉ tồn tại trong 7 năm ngắn ngủi, song ngôi trường đã trở nên vĩnh cửu khi được chính cô bé Totto Chan, nay là nhà văn Kuroyanagi Tetsuko ngoài đời, chuyển hóa thành hình tượng văn học trong cuốn tự truyện *Totto Chan bên cửa sổ* ra mắt 30 năm về trước. Chính điều đó đã làm cho mọi người tin tưởng về nền giáo dục Tomoe luôn luôn tồn tại và cuối cùng cũng đã truyền tải thông điệp của cuốn tự truyện một cách chân thực nhất.

Về nhan đề tác phẩm là *Totto Chan bên cửa sổ* với ý định chọn nhan đề từ một thành ngữ phổ biến nhà văn muốn nói đến những con người đang ở bên cửa sổ. Đó là những người đang ở trên mép cửa hay sắp bị đẩy ra khỏi cánh cửa của tri thức, của xã hội. Những con người bị xã hội từ chối, xa lánh đang đứng chênh vênh bên ngưỡng cửa và có thể rơi xuống bất cứ lúc nào. Ngoài ý nghĩa đó hình ảnh khung cửa sổ còn mang một ý nghĩa khác, cánh cửa sổ mở ra hạnh phúc. Một cánh cửa khép lại và một cánh cửa khác mở ra, cánh cửa của trường Tiểu học Tomoe đã mở rộng chào đón cô bé Totto-Chan tội nghiệp. Nó đã mang lại niềm hạnh phúc cho biết bao nhiêu người trong đó có Totto chan.

Đọc tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* không ít người sẽ nhìn thấy thấp thoáng tuổi thơ của mình với những kỉ niệm tươi đẹp không thể nào quên. Nhưng giá trị của tác phẩm không dừng lại ở đó. Mang trong mình thông điệp nhân văn cao đẹp, tác phẩm kêu gọi mọi người hãy thay đổi phương pháp giáo dục, hãy có cái nhìn khác đi về thế giới trẻ thơ, hãy chịu khó lắng nghe tâm tư, nguyện vọng của trẻ thơ. Đừng bao giờ mang những suy nghĩ của người lớn áp đặt vào trẻ nhỏ. Bởi vì, trẻ em vốn ngây thơ, với suy nghĩ giản

đơn về cuộc sống và đang trong quá trình khám phá những điều kì diệu của thế giới này nên bất kì sự tác động không đúng cách nào, cũng có thể gây ảnh hưởng đến sự phát triển của các em. Bên cạnh đó tác phẩm còn là những bài học quý giá về tình người, tình cảm gia đình, tình cảm thầy cô, bạn bè, tình yêu thiên nhiên và tình yêu động vật.

1.2. HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY TRONG TÁC PHẨM *TOTTO CHAN BÊN CỬA SỔ*

Thầy Kobayashi Sosaku (tên thật là Kaneko Sosaku) sinh ngày 18 tháng 6 năm 1893 tại huyện Agatsuma thuộc tỉnh Gunma. Ngay từ nhỏ, thầy đã say mê âm nhạc, lúc nào cũng ra đứng ở khúc sông gần nhà, nơi nhìn thấy dãy núi Haruna, vùng vùng cây gậy chỉ huy. Thầy là con út trong một gia đình chẳng lấy gì làm dư dật có tới sáu người con, học xong tiểu học, thầy làm trợ giảng và thi lấy bằng sư phạm (thầy thật xuất sắc vì lấy được bằng sư phạm khi chỉ mới học hết tiểu học). Sau đó thầy lên Tokyo, ngoài việc giảng dạy tại trường Ushigome, thầy còn học nhạc và thi đỗ vào Khoa Sư phạm trường Âm nhạc Tokyo (nay là trường nghệ thuật Tokyo) mà thầy hằng ao ước. Sau khi tốt nghiệp, thầy dạy nhạc tại trường Tiểu học Seikei. Năm 1923, thầy đã có chuyến du học ở Châu Âu lần đầu tiên để tìm hiểu về việc dạy nhạc cũng như phương pháp giáo dục trẻ em. Năm 1930, thầy sang Châu Âu lần thứ hai để học về thể dục nhịp điệu. Năm 1937, trường Mẫu giáo Tomoe và trường Tiểu học Tomoe được thành lập. Hiệp hội Thể dục Nhịp điệu Nhật Bản cũng ra đời. Sau khi trường Tomoe bị cháy, thầy Kobayashi làm nhiều công việc khác nhau như làm hiệu trưởng trường Mẫu giáo Kunitachi, giảng dạy tại trường Đại học Âm nhạc Kunitachi, nhưng chưa kịp xây dựng lại một ngôi trường giống Tomoe ngày xưa thì thầy đã qua đời năm 1963.

1.2.1 Người thầy với tình yêu thương và sự thấu hiểu

Mỗi cá nhân là một phần của đất nước, làm nên hình hài sức sống của một đất nước. Giáo dục có tốt, nhân lực giáo dục, đặc biệt là những người thầy, người cô có tốt thì việc đào tạo con người mới đảm bảo chất lượng. Giáo dục con người để phát triển đất nước, cái cốt của phát triển đất nước

chính là giáo dục. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nói: “Nhiệm vụ thầy giáo rất vẻ vang vì nếu không có thầy giáo thì không có giáo dục,... Không có giáo dục thì nói gì đến kinh tế, văn hóa”. Chính bởi sứ mệnh “trồng người” hết sức thiêng liêng cao quý nhưng cũng hết sức nặng nề mà toàn xã hội đặt lên vai người thầy, do đó người thầy ở bất kỳ thời đại xã hội nào cũng phải là những con người mẫu mực, hội tụ đủ cả tâm và tài.

Người thầy của Totto Chan – hiệu trưởng Kobayashi – người thầy của gần một thế kỉ trước nhưng đến nay vẫn là hình mẫu hướng tới của nền giáo dục thế giới. Thầy chính là hiện thân của việc dùng đạo đức để đào tạo đạo đức, dùng năng lực để đào tạo năng lực.

Chữ *tâm* đối với một người làm nghề giáo có ý nghĩa vô cùng quan trọng. Là một người thầy trước nhất phải biết yêu thương sẵn sàng lắng nghe và quan tâm đến học trò. Trong tác phẩm tự truyện của mình nữ nhà văn Tetsuko đề cao một môi trường giáo dục với những con người bao dung, hiểu biết và giàu lòng nhân ái. Đó chính là những người thầy, người cô mà tiêu biểu nhất là thầy hiệu trưởng trường Tomoe. Hình ảnh thầy hiệu trưởng hiện ra thật gần gũi, ấm áp. Thầy là “trưởng ga” theo như suy nghĩ của Totto Chan. Thầy hiệu trưởng hói đầu, hình như đã rụng vài chiếc răng, da dẻ vẫn hồng hào, tươi tắn. Người thầy không cao lớn, nhưng đôi vai rộng, chân tay chắc nịch, ăn mặc gọn gàng trong bộ đồ đen đã cũ thể nhưng thầy lại là người dễ gần, dễ mến và đặc biệt là thấu hiểu sâu sắc đám học trò vừa tinh ranh ngỗ nghịch, vừa ngây thơ trong trẻo. Với vai trò như một người bạn **luôn luôn lắng nghe, sẵn chia sẻ và thấu hiểu**, thầy hiệu trưởng đã nhanh chóng chiếm trọn tình cảm, yêu thương, tin tưởng của các bạn nhỏ.

Ngày đầu tiên khi Totto Chan đặt chân đến ngôi trường để gặp thầy, mẹ Totto Chan đã vô cùng lo lắng, mẹ sợ Totto chan sẽ nói những điều không nên nói trước mặt thầy, mẹ sợ thầy hiệu trưởng sẽ không đủ kiên nhẫn nghe Totto Chan và thầy sẽ không nhận em. Nhưng trái ngược hoàn toàn với những suy nghĩ và sự lo lắng của mẹ Totto Chan, thầy đã kiên nhẫn ngồi nghe Totto

Chan kể chuyện trong suốt bốn tiếng đồng hồ liền. Thầy nghe tất cả các câu chuyện trẻ con của em, từ chuyện ở trường cũ, ở lớp cũ, những người bạn cũ, cho đến những công việc hàng ngày của em ở gia đình, người bạn thân của em là chú chó Rocky. Thầy đã lắng nghe với thái độ khuyến khích em nói “*Còn gì nữa?*” [28; 6] và không quên hỏi lại khi Totto chan kết thúc câu chuyện “*Hết rồi à?*” [28; 6].

Chính sự kiên nhẫn lắng nghe của thầy đã khiến Totto Chan cảm thấy như được gặp một người mà em yêu thích thật sự, vì cho đến nay chưa ai chịu ngồi nghe em nói nhiều đến thế. Từ đầu đến cuối em không thấy thầy hiệu trưởng ngáp một lần nào hoặc tỏ ra buồn chán, trái lại có vẻ như thầy rất chú ý.

Qua lần gặp gỡ ban đầu giữa thầy và Totto Chan chúng ta phần nào đó thấy được hình ảnh một thầy hiệu trưởng hiền lành, kiên nhẫn và thấu hiểu tâm lí, tính cách trẻ nhỏ. Đối với nhiều người, việc ngồi nghe những câu chuyện của trẻ nhỏ là một việc hết sức khó khăn. Họ thường không đủ thời gian và kiên nhẫn để quan tâm, để hiểu tường tận chúng. Bởi với họ đó là những câu chuyện tầm phơ tầm phào, không đầu không cuối. Trái lại thầy hiệu trưởng đã chú ý lắng nghe tất cả mọi chuyện mà Totto Chan kể một cách hứng thú. Vì thầy biết thế giới của trẻ em đầy sự mới lạ và giàu trí tưởng tượng. Vậy nên, cho dù những ngôn từ của trẻ có ngây ngô đến mức nào cũng chính là những khám phá của chúng về thế giới này; dẫu buồn cười đến thế nào thì đó cũng đều là trí tưởng tượng trong cuộc dạo chơi của đứa trẻ; dẫu vô lý đến thế nào đi chăng nữa, thì đó cũng là sự sáng tạo của trẻ được phóng ra. Và thầy hiểu rằng việc kiên nhẫn lắng nghe con trẻ nói hết câu chuyện của mình, chính là để trẻ trải nghiệm được tình yêu và sự ấm áp. Khoảnh khắc mà đứa trẻ nói xong, cũng chính là khoảnh khắc mà trái tim chúng được nuôi dưỡng và chữa lành.

Việc thấu hiểu của người thầy còn thể hiện ở lời đề nghị phụ huynh: “*Hãy cho các con mặc quần áo xấu xí nhất đến trường*” [135; 6]. Thoạt nghe tưởng rằng đây là lời đề nghị đặc biệt có phần dị lạ. Đẹp là nhu cầu mang tính

bản năng của con người, với trẻ em việc được mặc những bộ quần áo đẹp cũng là một niềm vui. Tuy nhiên, thầy Kobayashi lại quan tâm đến điều thú vị và có ý nghĩa hơn rất nhiều so với niềm vui được mặc một bộ quần áo đẹp của đứa trẻ đó là nhu cầu được vui chơi. Thầy biết, với trẻ con, không có gì chán hơn việc không được chơi với các bạn chỉ vì sợ mẹ mắng nếu làm rách hay làm bẩn quần áo. Vậy nên hãy cho các con mặc những bộ quần áo xấu xí nhất để các con được thỏa thích vui chơi, sáng tạo mà không phải bận tâm đến bất kì điều gì.

Xuất phát từ tấm lòng vị tha, bao dung và thấu hiểu, thầy Kobayashi đã có những ứng xử đặc biệt với học sinh của mình, Totto Chan đã vô tình làm rơi chiếc ví yêu thích xuống hố phân khi đi vệ sinh ở trường. Em đã quyết định tự mình múc toàn bộ số phân lên để tìm ví mà không nhờ sự giúp đỡ của người lớn. Thầy hiệu trưởng đi qua, bắt gặp hành động của Totto Chan, thay vì la mắng thì thầy lại nhẹ nhàng hỏi: *“Em đang làm gì đấy?”* [71; 6]. Sau khi nghe Totto Chan trả lời, thầy lại đi, hai tay chấp sau lưng điệu bộ như đang đi dạo. Thời gian trôi lâu, Totto Chan vẫn chưa tìm thấy ví, đồng phân thôi hoắc mỗi lúc một ùn lên. Thầy hiệu trưởng lại bước tới, không hề phàn nàn hay đưa ra hình phạt nào cho em mà thầy thân mật hỏi: *“Có thấy không?”* [71; 6]. Thầy không quên nhắc nhở nhẹ nhàng: *“Làm xong thì trả hết lại về chỗ cũ nhé”*. [71; 6] Lời nói và thái độ của thầy có vẻ rất thờ ơ, không quan tâm nhưng thực tế nó là kết quả của sự am hiểu sâu sắc tâm lí trẻ em. Trong những trường hợp này quát mắng, cấm cản là những phản ứng thông thường dễ bắt gặp ở các bậc phụ huynh hoặc những người giáo viên khác. Tuy nhiên thầy Kobayashi lại không như thế. Totto Chan đã rất yêu quý chiếc ví đó, em rất buồn và luyến tiếc khi làm mất chiếc ví. Trẻ em khi đã thích một vật gì đó sẽ rất yêu quý và không muốn rời xa, nếu lỡ để mất thì bản thân các em sẽ rất buồn, nếu mắng các em lúc này sẽ càng làm các em buồn hơn, tiêu cực hơn. Hiểu điều đó nên thầy đã để mặc Totto Chan tìm kiếm. Hơn nữa chính với thái độ nhẹ nhàng của thầy đã giúp Totto Chan tự mình học được một bài học

quý giá. Em đã đồng ý với thầy là sẽ đồ lại tất cả về như cũ và em đã cố gắng để thực hiện điều đó. Khi ấy em không còn nghĩ về chiếc ví đã mất nữa mà em nghĩ về lời hứa, nghĩ về việc cố gắng thực hiện lời hứa đó. Em mệt nhoài chìm vào giấc ngủ sau buổi đến trường ngày hôm đó và em tự nghĩ sẽ không bao giờ nhìn xuống hồ sâu nữa. Em cảm thấy thầy hiệu trưởng là người em có thể hoàn toàn tin tưởng và em yêu thầy hơn bao giờ hết.

Sự quan tâm, thấu hiểu của thầy còn đặc biệt dành cho những em học sinh khuyết tật, thầy luôn cố gắng tạo môi trường hòa đồng để các em tự tin học tập. Thầy không xếp riêng những em học sinh khuyết tật thành một lớp mà thầy để cho các em học chung lớp với những bạn học sinh khác, giúp các em xây dựng một tình bạn đẹp, giàu lòng nhân ái. Tiêu biểu đó là tình bạn đẹp giữa Totto Chan và Yasuaki, hay Totto Chan với Takahashi. Thầy còn để cho cả trường bơi mà không có áo bơi. Vì thầy nghĩ, không mặc gì và chơi đùa với nhau sẽ giúp các bạn khuyết tật không thấy xấu hổ và mặc cảm. Và trên thực tế, những bạn bị khuyết tật, mặc dù lúc đầu có hơi xấu hổ, nhưng cứ cời bớt được một thứ quần áo trên người là sự mặc cảm cũng theo đó mà rơi ra, và niềm vui đã khiến xấu hổ biến mất từ lúc nào chẳng rõ. Thầy hiệu trưởng cũng tổ chức kì thi thể dục thể thao, khuyến khích các em học sinh tham gia, cả phụ huynh cũng được tham gia. Thầy đã khéo léo lựa chọn những môn thể thao mà các em học sinh khuyết tật cũng có thể tham gia, có lợi thế khi tham gia. Việc tổ chức “Ngày hội thể thao” của thầy đã tạo ra không khí phấn khởi, niềm háo hức, sự nhộn nhịp và vui vẻ ở trường. Đặc biệt trong những phần thi thể thao Takahashi đã dành thắng lợi toàn đoàn. Đây là động lực để các em học sinh khuyết tật tự tin hòa mình vào các hoạt động của trường, lớp và tự tin thể hiện khả năng của mình trong cuộc sống.

Đối với những học sinh của trường Tomoe thì thầy như người ông, luôn gần gũi, giàu lòng yêu thương và ai cũng yêu quý thầy. Lớp học ở trường là những toa tàu thế nên thư viện mới của trường cũng là những toa tàu. Điều kì thú đối với các em học sinh khi chuẩn bị có thư viện mới đó là ai cũng tò mò

muốn biết việc người ta di chuyển toa tàu như thế nào để vào trường. Cả lớp tranh luận và đi đến kết quả là: *“Tối nay, bọn mình sẽ không về nhà mà ở lại xem toa xe đến”!* [81; 6] Thế rồi một bạn đại diện đến xin thầy hiệu trưởng. Sau khi lắng nghe điều mà các em mong muốn, thầy hiệu trưởng đã cho phép các em qua đêm tại trường để cùng chào đón toa tàu và thỏa chí tò mò. Việc làm của thầy có thể đã gây ngạc nhiên cho nhiều người. Phải chăng thầy đã quá dễ dãi và chiều chuộng bọn trẻ? Trong con mắt của người lớn trẻ con chẳng phải chỉ cần ngoan, học hành chăm chỉ là đủ rồi hay sao! Nhưng họ đâu hiểu được rằng ở cái thời ấy, cái thời mà xe chở rác còn được một con bò kéo đi, thì việc nhìn thấy một toa tàu được vận chuyển tới trường học như thế nào, quả là một việc thú vị, kích thích trí tưởng tượng của các em học sinh. Thậm chí cả mẹ của Totto Chan cũng muốn xem nữa ấy chứ!

Hay trong cuộc thi ai dũng cảm, mặc dù thầy hiệu trưởng đã dặn các em hóa trang thành ma phải ở yên vị trí của mình, còn những em học sinh khác bắt buộc phải đi đến nghĩa địa sau đó quay sang ngôi đền và trở về trường. Hầu như các em đều hứng khởi tham gia tuy nhiên đi được một quãng đường có em vì sợ quá mà quay về, có em vì đợi lâu quá không thấy bạn đến mà bỏ vị trí của mình, có em lại sợ quá tự mình khóc thét lên. Nhưng thầy hiệu trưởng không hề trách phạt mà lại đi đón từng em một, đưa các em về trường, cười nói và động viên các em. Sau hôm đó, tất cả học sinh trường Tomoe không còn sợ ma nữa. *“Thì bởi các bạn đều biết: chính con ma còn sợ nữa là”!* [108; 6]

Luôn luôn lắng nghe, đồng hành cùng những cô cậu học trò thân yêu, thầy hiệu trưởng Kobayashi đã thực sự trở thành một người bạn tin cậy, luôn thấu hiểu và sẵn sàng sẻ chia. Hơn nữa đó còn là một người bạn lớn, đủ yêu thương, đủ trải nghiệm, đủ hiểu biết để có thể **quan tâm, chăm sóc** các em như một người ông, người cha trong gia đình.

Trong những bữa ăn trưa thầy luôn biết cách để thực đơn không chỉ ngon miệng, đủ dinh dưỡng mà còn giúp các em có được kiến thức bổ ích. Bữa trưa của các em thầy luôn yêu cầu có đủ hai món của “núi” và của “biển”. Các em

học sinh ai cũng thích thú chuẩn bị để khoe món của “biển” và món của “núi” với thầy và trong mỗi bữa ăn thầy lại làm dày thêm kiến thức cho các em về các loại thực phẩm, món nào thuộc hải sản, món nào thuộc địa sản. Cứ thế kiến thức được lồng ghép, đan xen, không xa xôi mơ hồ mà hết sức gần gũi, thực tế. Việc học bỗng trở nên nhẹ nhàng và tràn đầy hứng khởi. Trước khi dùng bữa các em đều cùng nhau hát bài hát “Bài hát trước khi ăn” do chính thầy hiệu trưởng viết. Với việc viết bài hát cho các em thầy hiệu trưởng đã vừa tạo ra được không khí vui vẻ trong bữa ăn, vừa nhắc nhở các em khi ăn cần ăn chậm, nhai kĩ. Đó là lời hướng dẫn nhưng cũng là lời yêu thương, **quan tâm, chăm sóc** của người cha, người mẹ trong một gia đình.

Tình yêu thương và sự thấu hiểu là điều cốt yếu với những người theo đuổi sự nghiệp giáo dục. Bởi chỉ khi yêu thương ta mới nhận lại từ học sinh niềm tin, cảm giác gần gũi, an toàn. Chỉ khi thấu hiểu và thực sự lắng nghe, ta mới nhận ra những mong muốn thực sự của học sinh. Để từ đó khơi dậy được những đam mê của học sinh và biết phát huy những nội lực ẩn sẵn bên trong các em. Yêu thương thật nhiều để thấu hiểu, thấu hiểu để biết cách yêu thương nhiều hơn. Thầy hiệu trưởng Kobayashi chính là một người thầy như thế - Những việc làm và cách ứng xử của thầy tưởng như có phần kì lạ, khác thường, nhưng nó lại là những việc làm vô cùng ý nghĩa, bắt nguồn từ tấm lòng yêu thương rộng mở và thấu hiểu sâu sắc.

1.2.2. Người thầy với phương pháp giáo dục tiên tiến, nhân văn

Sự hiện diện của một nền giáo dục phụ thuộc vào nhiều yếu tố, nhưng yếu tố quyết định nhất chính là quan niệm giáo dục của người thầy. Câu chuyện của thầy Kobayashi và ngôi trường Tomoe chính là câu chuyện về con người đã luôn tìm cách để thay đổi, để khiến nền giáo dục phát triển hơn. Nếu như cách đây hàng chục năm, người ta còn hoài nghi với cách dạy học của thầy Kobayashi, thì bây giờ - gần như cách dạy học mà ở đó người thầy giáo, cô giáo tôn trọng cảm xúc và cá tính của trẻ nhỏ, sự sáng tạo của các em – đã

được phổ biến rộng rãi ở nhiều nơi, thậm chí còn được coi như điều kiện tiên quyết để giáo dục trẻ nhỏ.

Thế giới trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* là thế giới của những em bé đặc biệt, Totto Chan là một em bé kì lạ trong mắt của các thầy cô giáo thông thường. Thậm chí với chính mẹ của Totto Chan, mặc dù rất yêu thương con, nhưng lí trí của bà cũng nhận ra những điểm kỳ lạ, bất thường ở con mình. Bởi thế, khi đến ngôi trường mới sau khi bị đuổi học, đủ mọi nỗi lo đeo bám bà: lo con mình không được chấp nhận; lo con mình không có hứng thú học tập; lo con mình bị bạn bè xa lánh;... Nhưng ngôi trường Tomoe đã thực sự đưa Totto Chan trở về đúng với những khả năng, sở trường mà cô bé có. Nếu năng khiếu “diễn thuyết”, bày tỏ ý kiến của cô bé bị coi là dị thường ở ngôi trường cũ thì ở Tomoe, đó lại là một thế mạnh. Cả một buổi sáng đầu tiên khi đến trường, em được say sưa nói đủ mọi chủ đề với thầy hiệu trưởng trong sự cổ vũ, khích lệ. Vốn ngôn ngữ của một cô bé hoạt ngôn được huy động tới đa dạng mà đôi lúc còn bối rối vì không biết phải nói tiếp như thế nào. Trong những ngày tiếp theo, những sở trường của em lại càng có cơ hội để thể hiện triệt để. Trong môi trường Tomoe, không có đứa trẻ kém cỏi, nhút nhát, tự ti. Chỉ có những thiên thần với những khả năng đặc biệt. Cậu bé Takahasi nhỏ bé nhưng lại trở thành học sinh đoạt tất cả các giải thưởng trong ngày hội thể thao, sau này phụ trách nhân sự của một công ty điện tử lớn. Taigi Yamamouchi – cậu bạn trong trí nhớ của Totto Chan suốt ngày bận bịu với đèn cồng, bình, ống nghiệm, các cuốn sách khó hiểu về khoa học và địa lí – sau này là tiến sĩ có tên tuổi tại Mỹ. Cậu bé Kunio Oe kỳ quái trở thành một chuyên gia hạng nhất của Nhật Bản về phong lan Viễn Đông... Mỗi một trang viết như thế đều lấp lánh ánh sáng của tính nhân văn trong quan niệm về con người nói chung và về trẻ nhỏ nói riêng.

Đọc *Totto Chan bên cửa sổ*, chúng ta thường đặt ra câu hỏi: Vì sao một cô bé đặc biệt như Totto Chan, cũng như nhiều cô cậu bé đặc biệt khác trong ngôi trường toa tàu Tomoe cuối cùng đều có sự phát triển vượt trội và trở thành

những doanh nhân, những nghệ sĩ, những nhà nghiên cứu thành đạt trong những bước đường sau này? Lần giở lại từng trang sách, bạn đọc không khó nhận ra một thông điệp mang tính xuyên suốt: **Cần thiết tạo cho trẻ một môi trường học đường thoải mái, mềm dẻo; Cần thiết hơn nữa là hình thành cho trẻ hứng thú và niềm yêu thích đến trường. Và tất nhiên, muốn thực hiện được điều đó, không gì khác chính là trong môi trường học đường đó, trẻ được lắng nghe, được tôn trọng và được phát triển thuận theo năng lực và đặc biệt luôn được khích lệ, động viên kịp thời.** Trong buổi đầu tiên đến trường Tomoe, Totto-Chan đã được giải thoát hoàn toàn khỏi cảm giác gò bó, cứng nhắc của ngôi trường trước đó cô bé từng học. Lần đầu tiên, cô bé nhận được một lời đề nghị nhiệt tình, thiện chí và hoàn toàn mở từ thầy hiệu trưởng khả kính: “*Nào, kể cho thầy nghe đi, chuyện gì cũng được. Cứ kể hết những gì em muốn*”[27;6]. Sự rộng mở này làm cho cô bé rất phấn khởi, hào hứng.

Điều kì lạ hơn là trong suốt buổi sáng hôm đó, những câu chuyện không đầu không cuối của Totto Chan nhận được sự hưởng ứng nhiệt tình từ phía thầy hiệu trưởng. Cô bé hoàn toàn được thỏa mãn vì được giải bày, được coi trọng. Từ ngày hôm đó, câu nói mà Totto Chan được nghe nhiều nhất từ thầy hiệu trưởng chính là: “*Em thật là một cô bé ngoan*” [231; 6]. Trong tâm trí trong sáng, non nớt của Totto Chan, chưa có một ai, chưa ở một nơi nào, cô bé lại được đề cao, trọng thị và khen ngợi nhiều như vậy. Cô bé hoàn toàn thoát khỏi mặc cảm của sự tự ti, rụt rè đôi khi xuất hiện trong những giai đoạn trước đây. Sau này khi Totto Chan đã trở thành một nhà văn, bà đã nhắc lại lời khen của thầy với một sự trân trọng và biết ơn vô hạn: “*Nếu không học ở Tomoe, nếu không được gặp thầy Kobayashi có lẽ tôi đã là một con người mang đầy mặc cảm và nhút nhát với cái mác “đứa bé hư” mà mọi người đã gán cho.*”

Takahasi, cậu học sinh bé nhỏ nhất trường, lại là cậu học sinh về nhất trong tất cả các tiết mục thể thao. “*Với đôi chân ngắn tũn, leo thẳng một lèo lên bậc trên cùng, hai chân hệt như hai cái pit-tông đẩy lên đẩy xuống, sau đó lại thoăn thoắt leo xuống chẳng khác gì một cuộn phim tua nhanh*” [166; 6].

Sau này qua lời kể của người vợ Takahasi, ngay từ ngày đầu đến trường Tomoe, sự mặc cảm về những hạn chế thể chất của anh đã biến mất hoàn toàn. Chính thầy hiệu trưởng Kobayashi đã khuyến khích anh nhảy qua những ngựa gỗ cao hơn mình, luôn luôn làm anh tin rằng mình có thể nhảy qua được. Cũng chính thầy hiệu trưởng đã truyền cho Takahasi niềm tin, khiến cho anh hiểu được niềm vui không gì diễn tả nổi của sự thành công. Mỗi khi anh cố muốn giấu mình ở phía sau, thầy hiệu trưởng lại tìm cách đưa anh ra phía trước để anh phát huy mọi thái độ tích cực đối với cuộc sống.

Từ những thập niên 40 của thế kỷ XX, quan niệm giáo dục của thầy Kobayashi và trường Tomoe đã đi trước sự phát triển chung của thời đại lúc bấy giờ: **Luôn tạo cơ hội và bầu không khí thoải mái để các em được nói lên ý kiến của mình.** Không chỉ Totto-Chan mà tất cả các học sinh khác, thầy Kobayashi đều khuyến khích các em nói và sẵn sàng lắng nghe. Thầy tâm niệm, điều quan trọng là để các em tự do phát biểu ý kiến trước mặt mọi người mà không ngại ngùng, xấu hổ. Ngay cả khi một em có thể chỉ nói một đoạn ngắn, chỉ toàn những câu rời rạc, thầy vẫn vỗ tay khen ngợi. Đó chính là cách để thầy có thể thâm nhập, để hiểu một cách tường tận thế giới trẻ đại ngây ngô nhưng đầy thú vị.

Những khuôn phép của một trường học bình thường trở nên vô nghĩa, vì ở Tomoe việc **học bằng trải nghiệm thực tế luôn được đề cao và các em học sinh luôn được phát huy tinh thần tự lập của mình một cách tối đa.**

Một môi trường giáo dục đặc biệt thân thiện, gần gũi với thiên nhiên được tái hiện lại trong tác phẩm. Ngôi trường được hình thành từ sáu toa tàu vốn đã khơi gợi trí tưởng tượng của con trẻ. Lí thuyết tồn tại rất ít trong các giờ học. Tri thức được các thầy cô lồng ghép sáng tạo qua các hoạt động thực tế. Ở Tomoe, buổi sáng các em sẽ học những gì mà các em thích, chủ yếu là tự lập trong việc học tập khi cần sự giúp đỡ thì giáo viên sẽ hướng dẫn các em. Buổi chiều học sinh ở Tomoe sẽ được đi dạo, đi dạo ở đây không có nghĩa là đi chơi. Trên đường đi dạo thấy các sự vật, hiện tượng nào cô giáo sẽ giải thích cho các em, vì

dụ như nhụy của bông hoa,.. hay lịch sử của những ngôi đền. Từ đó các em sẽ hiểu và tiếp xúc trực tiếp với thế giới xung quanh mình, cung cấp cho các em kiến thức về sinh học, lịch sử,...Như vậy trẻ sẽ cảm thấy hứng thú, không bị gò bó và ghi nhớ sâu hơn các kiến thức từ thực tế.

Trường Tomoe giống như một xã hội thu nhỏ trong đó mỗi giáo viên, học sinh là một công dân thực thụ, thoát khỏi vỏ bọc sư phạm thường thấy. Các môn học luôn đề cao tính ứng dụng. Muốn trẻ biết bơi – học bơi. Muốn trẻ yêu thiên nhiên – trồng, chăm cây cối. Muốn trẻ trân trọng thức ăn – Tự chuẩn bị đồ ăn. Muốn trẻ khỏe mạnh – làm trẻ yêu thể dục,..

Môn Thể dục học về nhịp điệu, môn Âm nhạc học về sáng tác, môn Lịch sử được chạm tay vào các di tích, sự kiện, môn Hóa học được tự tay làm thí nghiệm,.. trẻ luôn được khuyến khích tối đa việc tiếp xúc với những tri thức mang tính thực tế, ứng dụng. Từ đó các kiến thức của trẻ luôn sống động, không còn nhàm chán.

Quan điểm học mà chơi, chơi mà học được thể hiện khá rõ. Qua các bữa ăn, các em sẽ được học về nguồn gốc của thực phẩm, các món được chế biến từ biển và từ đồi núi. Các em sẽ hiểu thế nào là một bữa ăn đầy đủ chất dinh dưỡng, hơn nữa các em rèn được tính kỷ luật trong cuộc sống, như trước khi ăn các em sẽ hát bài “Bài ca trước khi ăn” để nhớ khi ăn phải nhai kỹ, nhai chậm. Vào thời điểm đó ở đất nước chúng ta chưa có điều kiện để cho học sinh ăn trưa tại trường. Nhưng trong một thập kỉ trở lại đây, xã hội đã có nhiều đổi thay, giáo dục cũng đã khác trước rất nhiều; việc ăn bán trú đối với học sinh tuổi thiếu niên nhi đồng trở nên phổ biến. Tuy nhiên nó chỉ đơn thuần là khoảng thời gian để trẻ bổ sung năng lượng. Không nhiều trường chú ý đến việc làm tăng sự hiểu biết thực tế cho các em về thực phẩm, dinh dưỡng trong thời gian ngắn ngủi này.

Ở Tomoe các em không chỉ được học qua lí thuyết trong sách vở mà các em còn được học qua thực hành. Các em được “Thầy giáo nông nghiệp” hay chính là bác nông dân ngoài kia dạy về cách trồng cây, kể cho các em

điều thú vị về sâu bọ, chim, bướm. Các em được tự mình làm ra các thửa ruộng và chăm sóc chúng. Qua buổi dạo chơi trong khu rừng, các em được tiếp cận với môi trường xung quanh. Qua một buổi cắm trại, các em được rèn luyện tinh thần đoàn kết và lòng dũng cảm...Hay buổi dã ngoại ở hẻm núi Todoroki, trước khi buổi dã ngoại diễn ra thì Totto Chan đã cảm thấy rất hứng thú. Em về quan sát mẹ nấu nướng để xem mẹ sử dụng dao, rửa nồi và vo gạo thế nào. Và cuối cùng ngày dã ngoại cũng đến, các em tự do trải nghiệm thành người lớn, các em được tự mình bắc bếp nấu cơm, tự phân chia nhau làm nhiệm vụ *“Học sinh Tomoe có chưa đầy năm mươi bạn nên chia được ngay thành các nhóm khoảng sáu người. Các bạn đào hố, quây gạch lại giống như xếp hàng rào, sau đó đặt lên trên các que sắt nhỏ để làm giá kê nồi. Trong lúc ấy, một vài bạn khác vào rừng nhặt củi, bạn thì ra suối vo gạo. Các bạn tự phân công công việc cho nhau”* [227; 6]. Tưởng chừng đó là một công việc không vừa sức đối với các em học sinh lớp một. Nhưng với các em ở Tomoe thì lại vô cùng thú vị, các em được tự do khám phá, tự mình trải nghiệm vào cuộc sống. Đầu cần dạy các em nấu nướng trong lý thuyết, từ kinh nghiệm của bản thân cùng với việc tự học hỏi lẫn nhau, các em đã tự tay nấu được những món ăn của riêng mình. Dẫu rằng có thể chưa ngon nhưng nó thực sự là một trải nghiệm thú vị và đầy ý nghĩa.

Hơn nữa mỗi một thầy cô ở Tomoe vừa là người chỉ dẫn, vừa là một người bạn lớn tuổi, sẵn sàng lắng nghe, động viên học sinh, nhất là thầy hiệu trưởng. Đó là nguyên nhân cơ bản lí giải cho câu hỏi: *“Tại sao các bạn học sinh trường Tomoe luôn luôn hứng thú với việc đến trường”*? Bởi vậy, dù tồn tại ngắn ngủi trong vòng tám năm, sau này bị hủy hoại hoàn toàn bởi bom Mỹ năm 1945, nhưng ở trường Tomoe, với quan niệm giáo dục cởi mở và nhân văn *“Trẻ em cần được học qua trải nghiệm”* đã trở thành một hoài niệm đẹp đẽ với rất nhiều người.

Gần bốn thập kỉ đã trôi qua kể từ ngày *Totto-Chan bên cửa sổ* của nữ nhà văn Kuroyanagi Tetsuko trình làng, nhưng sức hấp dẫn của nó gần như

chưa bao giờ nguội lạnh. Câu chuyện về một cô bé nghịch ngợm, hiếu động, đặc biệt ngây thơ; về người hiệu trưởng già đáng kính; về ngôi trường Tomoe sau này tồn tại với tên gọi “giấc mơ Tomoe”, và trên hết là những triết lý giáo dục tiến bộ về trẻ thơ chưa bao giờ là cũ trong hành trình tìm kiếm, nuôi dưỡng những giá trị nhân đạo đích thực.

Tôn trọng và phát triển năng lực cá nhân của trẻ em - để khơi dậy những khả năng tiềm ẩn của người học, tạo ra những con người tự chủ, độc lập, hạnh phúc, có đời sống tinh thần phong phú - đó chính là mục đích hướng đến của nhiều nền giáo dục tích cực.

Giáo dục Việt Nam cũng không nằm ngoài sự phát triển chung này. Trong chương trình giáo dục phổ thông tổng thể ban hành năm 2018, bên cạnh 6 phẩm chất cơ bản, chương trình đặc biệt nhấn mạnh đến 10 năng lực cần thiết bồi dưỡng cho học sinh: Năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo, năng lực ngôn ngữ, năng lực tính toán, năng lực tự tìm hiểu tự nhiên và xã hội, năng lực công nghệ, năng lực tin học, năng lực thẩm mỹ, năng lực thể chất. Năm 2017, Trung tâm sản xuất các chương trình giáo dục VTV7, đã phát sóng chương trình đầu tiên nằm trong dự án “Vì một trường học hạnh phúc” hướng tới cải thiện mối quan hệ trong trường học và gia đình. Chương trình mang tên “Thầy cô chúng ta đã thay đổi”, sau khi lên sóng đã lan tỏa giá trị tích cực đến những ngôi trường trên cả nước. Thầy Lê Chí Thông- Hiệu trưởng trường THPT Đakrông, Quảng Trị sau khi theo dõi chương trình đã chia sẻ: “Bản thân tôi cũng như các thầy cô trong toàn trường luôn trăn trở trong việc tìm kiếm những mô hình hoạt động hướng đến một ngôi trường an toàn. Tình cờ tôi xem được chương trình và tôi nghĩ nó có tác động rất lớn đến sự thay đổi của cả giáo viên trong nhà trường. Tôi đã giới thiệu chương trình này cho toàn thể đội ngũ giáo viên cảm nhận và sau đó có hành động cụ thể”. Và một phiên bản “Lớp học hạnh phúc” đã được lên kế hoạch và triển khai thực hiện. Cô Nguyễn Thị Quỳnh Nga - giáo viên Ngữ văn, trường THPT Trần Nguyên Hãn

(Hải Phòng) – đã nhận ra rằng nghề giáo luôn cần sự thay đổi để thân thiện và gần gũi hơn với học sinh. Nếu người giáo viên muốn mở cửa lòng của học sinh thì bản thân người đó phải rất chân thành. Và không chỉ sẵn sàng, cô còn mong mỗi thay đổi bản thân để trò cũng nhận được những điều tốt đẹp. Cô Lê Thị Nếp – giáo viên của Trường Tiểu học Bắc Sơn (Thái Bình) sau khi dừng cảm tham gia chương trình, bản thân cô đã nghiệm ra rằng: “Hình phạt là sự bế tắc của phương pháp giáo dục” và bản thân cô đã thay đổi để giúp các em học sinh mở lòng, quên đi sợ hãi, lo lắng, căng thẳng trong lớp học,...

Tiếp sau đó, chương trình “Cha mẹ thay đổi” phát sóng trong thời gian gần đây cũng tạo nên cơn sốt cho dư luận. Giáo sư người Hàn Quốc Peck Cho – cố vấn chuyên môn của chương trình đã không ngại nói thẳng về cách cha mẹ Việt nuôi dạy con: “Đánh con không phải là cách để giúp những đứa trẻ thành công và hạnh phúc mà chỉ vì nó rất tiện. Bố mẹ có thể đánh bất cứ lúc nào, hoàn toàn miễn phí”. Ông chia sẻ thêm: “Nếu con bạn bây giờ không hạnh phúc thì có thể con bạn cũng không hạnh phúc trong 20, 30 năm tới. Một nghiên cứu mới công bố gần đây có tên gọi là “Những trải nghiệm tổn thương thời thơ ấu” khi những đứa trẻ có tổn thương thời thơ ấu không phải 1, 2 lần mà là nhiều lần nó sẽ làm cho não bộ không còn được hoạt động tốt bình thường nữa và tăng tỉ lệ tự tử trong tương lai. Nếu quy đổi tương đương, thì mức độ đau đớn của những tổn thương tinh thần ngang với bỏng cấp độ 3. Không có ai quát mắng một đứa trẻ bị bỏng cấp độ 3 là “Có gì đâu, đứng dậy học đi, sao lại phải buồn? Dậy học bài đi. Làm việc nhà đi”. Nhưng chúng ta lại làm như thế với đứa trẻ đang chịu nỗi đau về cảm xúc”,... Chính từ những ý kiến của ông Peck Cho và những hình ảnh chân thực giữa mối quan hệ của cha mẹ và con cái đã chạm đến cảm xúc của người xem. Qua đó gửi đến những phương pháp giáo dục con mới mẻ và đúng đắn, giúp các bậc cha mẹ có thể gỡ bỏ dần những cách giáo dục cũ kỹ và chỉ dẫn trên kinh nghiệm từ đó có kỹ năng yêu thương con đúng cách và nuôi dạy con tốt hơn.

Một xã hội luôn có những điều đã trở thành quy ước rất khó để có thể thay đổi được. Nhưng dù phải tuân theo những quy ước thì sâu trong trái tim mọi người vẫn mong muốn chúng ta có thể làm điều gì đó sớm nhất để tất cả trẻ em đều được tự do và sống đúng với đam mê của mình. Và chúng ta – những con người của gần một thế kỉ sau đó vẫn hướng về Tomoe như một hình mẫu “chỉ có trong mơ”.

Chương 2

NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG HÌNH TƯỢNG NGƯỜI THẦY TRONG TÁC PHẨM *TOTTO CHAN BÊN CỬA SỔ*

Pautopxki đã từng nói: “Những nhân vật và những tính cách sinh động chính là tâm huân chương cao quý của nhà văn”. Thật vậy, nhân vật giữ một vai trò hết sức quan trọng trong thành công của một tác phẩm, một tác giả văn học. Một tác phẩm hay phải là tác phẩm có những nhân vật gây ấn tượng, cá tính, ám ảnh và thể hiện được sự sáng tạo của người nhào nặn ra chúng.

Tính toàn vẹn của con người được thể hiện ở văn học, trong giới hạn những khả năng của ngôn từ nghệ thuật. Ở dạng đầy đủ đó là hình tượng con người với toàn bộ những đặc điểm (nét mặt, dáng người, tên riêng,...) lối nghĩ, hành động, thế giới tinh thần, tâm hồn.

Tùy vào sở trường, mục đích xây dựng nhân vật của nhà văn mà nhân vật được khắc họa, tô đậm hay làm mờ ở những phương diện khác nhau.

Với Totto Chan, thầy hiệu trưởng Kobayashi luôn là hình tượng trung tâm trong những câu chuyện kể của bà tại ngôi trường Tomoe. Trong mỗi tình huống, mỗi chi tiết được kể, ngôn ngữ, giọng điệu và cách xử trí của thầy đều giúp người đọc hình dung rõ hơn không chỉ về chân dung, ngoại hình mà cả về tính cách, xúc cảm và đặc biệt là sự tận tâm, những hiểu biết và suy tư sâu sắc của thầy về con người và nghệ thuật giáo dục con người.

2.1. Nghệ thuật khắc họa chân dung

Chân dung, ngoại hình nhân vật là một đặc điểm để góp phần khắc họa tính cách nhân vật. Miêu tả ngoại hình nhân vật là thủ pháp nghệ thuật giúp nhà văn xây dựng nên hình tượng nhân vật của mình. Nó chính là việc miêu tả khuôn mặt, hình dáng, điệu bộ, trang phục,... Tùy vào điểm nhìn, vào phương pháp sáng tác và phong cách cá nhân của tác giả mà nhân vật trong tác phẩm sẽ có những gương mặt khác nhau, chân dung khác nhau.

Trong *Totto Chan bên cửa sổ* thầy Kobayashi được tác giả xây dựng là nhân vật có tính triết lý cao, tuy nhiên ngoại hình cũng như suy nghĩ và hành động của thầy khá đơn giản và đồng nhất. Ngoại hình của thầy được miêu tả qua cái nhìn của cô bé sáu tuổi Totto Chan. Tuy không quá chi tiết nhưng đủ hình dung về một người thầy dù tuổi cao song vẫn khỏe mạnh: “*Người này chỉ còn thừa vài sợi tóc, mấy chiếc răng đằng trước đã rụng hết, sắc mặt ông hồng hào, tuy không cao lắm nhưng vai và cánh tay ông rất vạm vỡ, ông mặc bộ com lê có cả áo gi lê bên trong rất chỉnh tề*” [26; 6]. Cách miêu tả chọn những nét nổi bật để phác thảo đã làm toát lên vẻ giản dị và rất đời nhân hậu của thầy. Dáng người không cao nhưng đôi cánh tay vạm vỡ là đặc điểm mang lại cái nhìn thiện cảm, tạo cảm giác gần gũi, an toàn và yên tâm.

Hình ảnh của thầy Kobayashi khiến ta nhớ tới nhân vật thầy hiệu trưởng trong tác phẩm *Những tấm lòng cao cả* (Edmondo De Amicos): thầy cao lớn, đầu cũng hói, ăn mặc rất chỉnh chu và rất hiền. Với những học sinh mắc lỗi, thầy chỉ nắm lấy tay học trò, nhẹ nhàng khuyên khích, giảng giải cho họ phải cư xử như thế nào và kết quả là thường thường thì học sinh hối hận vì lỗi lầm của mình và sẽ không mắc lại nữa. Ở đây có lẽ lối ăn mặc chỉnh chu, mái đầu thưa tóc và một khuôn mặt hiền, nhân hậu là những đặc điểm dễ thấy tạo ấn tượng về hình ảnh những con người trong môi trường mô phạm, luôn dốc hết tâm lực cho sự nghiệp trồng người cao cả.

Tuy nhiên điểm khác biệt ở đây chính là phong thái của thầy hiệu trưởng Kobayashi: dù trong bất kỳ hoàn cảnh nào thầy vẫn giữ được dáng vẻ bình tĩnh, điềm đạm.

Bắt gặp một cô bé học trò 6 tuổi tự tay xúc đồng phân không lò chỉ để tìm chiếc ví đã đánh mất, thầy không ngạc nhiên, sừng sốt, không nổi giận, la mắng, cũng không đe nẹt, trừng phạt,... Vẫn với phong thái ung dung điềm nhiên như thường lệ, thầy chỉ lại gần để hỏi lý do, rồi thầy lại đi, hai tay chấp sau lưng điệu bộ như đang đi dạo. Dáng vẻ ấy của thầy tưởng chừng như thiếu

quan tâm nhưng nó lại đồng nhất với con người am hiểu tường tận tâm lý con trẻ của thầy.

Yasuaki Chan là học sinh của trường Tomoe. Cậu bị bại liệt cả chân lẫn tay. Xong những khiếm khuyết về cơ thể ấy chẳng thể nào kìm kẹp được tâm hồn, nỗi khát khao mãnh liệt được học tập, vui chơi như bao bạn bè đồng trang lứa khác. Thời gian sống không nhiều, nhưng em đã sống những ngày thật sự có ý nghĩa. Khi Yasuaki Chan chết, thầy đã rất xúc động, có lẽ thầy đã khóc, thầy nhìn các bạn học sinh rồi chậm rãi nói: *“Yasuaki-Chan mất rồi. Hôm nay cả trường ta sẽ đến viếng Yasuaki-Chan. Vì Yasuaki-Chan là bạn của tất cả các em. Thầy rất lấy làm tiếc. Thầy cũng buồn lắm...”* Có lẽ đây là một trong số rất hiếm hoi những lần thầy Kobayashi không thể kiềm nén được cảm xúc của mình. Thế nhưng đáng diệu bề ngoài của thầy vẫn không khác thường ngày là mấy: *“Dưới sân trường, thầy Kobayashi đứng trước các bạn học sinh, hai tay đút túi quần như thường lệ, thầy cứ đứng yên mãi như thế”*.

Ngôi trường Tomoe vốn là một ngôi trường đặc biệt, đầu chỉ được lắp ghép từ những toa tàu cũ và chỉ vùn vện hơn năm mươi học sinh, nhưng chắc chắn nó đã là công sức, là tâm huyết cả đời của người thầy giáo già. Khi ngôi trường bị bom tàn phá nặng nề, những tưởng rằng thầy sẽ suy sụp lắm. Nhưng *“Trước cảnh tượng ấy, thầy hiệu trưởng đứng ngoài đường, mắt nhìn trân trối vào ngôi trường đang bị ngọn lửa thiêu rụi. Thầy vẫn mặc bộ com lê màu đen đã sờn vải với đầy đủ cả áo ghi lê bên trong. Hai tay thầy vẫn đút vào túi áo khoác như thường lệ. Mắt nhìn ngọn lửa, thầy nói với cậu con trai tên Tomoe hiện đang là sinh viên đứng bên cạnh: “Này thế lần tới ta sẽ xây một trường thế nào?”*[314; 6] Làm sao có thể không đau buồn, không tiếc nuối khi chứng kiến thành quả tâm sức của mình và biết bao nhiêu thầy cô khác đang dần biến thành tro bụi dưới ngọn lửa dữ dội? Có lẽ hơn ai hết, thầy là người hiểu rõ nhất những mất mát to lớn mà chính mình đang trải qua nhưng không thể làm gì để cứu vãn. Phải là người bản lĩnh đến nhường nào mới có thể giữ được vẻ ngoài điềm tĩnh và chủ động đến như vậy.

Về ngoài ấy thực chất là biểu hiện của một con người từng trải, có những hiểu biết sâu sắc về cuộc đời. Đây cũng chính là biểu hiện của một con người ẩn chứa nhiều suy tư. Lời nói của thầy về ý định xây ngôi trường mới cho thấy sự lạc quan, mạnh mẽ và tình yêu không giới hạn dành cho sự nghiệp giáo dục của thầy. Ngọn lửa dữ dội kia đến một lúc sẽ phải lụi tắt. Nhưng ngọn lửa của lòng nhiệt huyết vì con người, thì chưa khi nào thôi cháy bỏng trong trái tim thầy.

Chính trong nghịch cảnh ấy Totto Chan mới nhận ra: *“Tình yêu của thầy Kobayashi dành cho trẻ em, lòng nhiệt huyết với sự nghiệp giáo dục còn lớn hơn ngọn lửa đang bao trùm ngôi trường kia nhiều. Thầy mạnh mẽ lắm.”* [314; 6] Thông qua suy nghĩ của Totto Chan, tác giả đã thể hiện sự kính trọng, ngưỡng mộ, tin tưởng, yêu thương của bà với thầy. Đồng thời giúp người đọc dễ hình dung hơn về người thầy đáng kính này.

M.Gorki khuyên các nhà văn phải xây dựng nhân vật của mình đúng như những con người sống và phải tìm thấy, nêu lên, nhấn mạnh những nét riêng, độc đáo, tiêu biểu trong dáng điệu, nét mặt, nụ cười, khoe mắt,... của nhân vật. Những đặc điểm ấy ở nhân vật thầy hiệu trưởng của trường Tomoe không được miêu tả một cách tường tận chi tiết đủ đầy, nhưng rõ ràng nhà văn Tetsuko vẫn có thể làm nổi bật lên những nét rất riêng ở người thầy này nhờ vào ưu thế của ngòi bút tự truyện hết sức chân thực và sắc sảo trong lựa chọn những chi tiết điển hình.

2.2. Ngôn ngữ

Văn học được gọi là loại hình nghệ thuật ngôn từ, và ngôn ngữ được coi là một yếu tố quan trọng hàng đầu để thể hiện cá tính sáng tạo, phong cách và tài năng của nhà văn. Ngôn ngữ trong tất cả tính thẩm mỹ của nó là chất liệu, là phương tiện biểu hiện mang tính đặc trưng của văn học. Không có ngôn từ thì không thể có tác phẩm văn học (phi ngôn ngữ bất thành văn). Bàn về ngôn từ trong văn học, M.Gorki cho rằng: “Ngôn ngữ là yếu tố thứ nhất của văn học”.

Trong tác phẩm văn học, ngôn từ là phương tiện để cụ thể hóa và vật chất hóa sự biểu hiện chủ đề và tư tưởng của tác phẩm, tính cách nhân vật và cốt truyện.

Với vai trò là một thành tố để xây dựng nên nhân vật, ở đây chúng tôi muốn nói đến ngôn ngữ nhân vật. Ngôn ngữ nhân vật là một trong các phương tiện quan trọng được nhà văn sử dụng nhằm thể hiện cuộc sống và cá tính nhân vật. Trong tác phẩm, nhà văn có thể cá thể hóa ngôn ngữ nhân vật bằng nhiều cách: nhấn mạnh lối đặt câu, ghép từ, cho nhân vật lặp lại những từ câu mà nhân vật thích nói. Trong tác phẩm tự sự, nhà văn thường trực tiếp miêu tả phong cách ngôn ngữ của nhân vật. Dù tồn tại dưới dạng nào hoặc được thể hiện bằng cách nào, ngôn ngữ nhân vật bao giờ cũng phải đảm bảo sự kết hợp sinh động giữa cá thể và tính khái quát, ngôn ngữ là một mặt mỗi nhân vật có một ngôn ngữ mang đặc điểm riêng, có “lời ăn tiếng nói riêng”, mặt khác ngôn ngữ ấy phải phản ánh được đặc điểm ngôn ngữ của một tầng lớp người nhất định gắn gũi về nghề nghiệp, tâm lý, giai cấp, trình độ văn hóa,...

Trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ* ngôn ngữ của thầy Kobayashi không nhiều, nhưng đặc trưng trong lối nói ở một người làm trong môi trường sư phạm thì không khó để nhận ra. Thầy là một người ưa thích sự **rõ ràng, ngắn gọn dễ hiểu**. Và đó cũng chính là một trong những phong cách nói năng của thầy. Trong giảng dạy, thầy giải thích khá ngắn gọn, dễ hiểu, phù hợp với hoàn cảnh và tính đặc thù của công việc. Ví dụ khi thầy giải thích cho học sinh về cách di chuyển toa tàu từ trên máy kéo xuống góc sân trường: “*Các em hãy nhìn thật kỹ, cái ấy gọi là ‘con lăn’, con lăn tạo ra lực lăn, làm chuyển động cả toa xe to thế kia kìa.*” [84; 6] Thầy giải thích ngắn gọn, chỉ sử dụng một từ ngữ chuyên môn về khoa học là “con lăn” – và kèm theo đó là cho học sinh được tận mắt nhìn thấy hình thù của nó. Vì đối với học sinh Tiểu học tư duy trực quan vẫn chiếm ưu thế, vì vậy việc quan sát sẽ giúp các em tiếp nhận thông tin, hiểu được bản chất của hiện tượng, từ đó giải đáp được câu hỏi “Toa xe chạy từ đâu đến?”

Hay khi thầy giải thích thể dục nhịp điệu cho học sinh: *“Thể dục nhịp điệu là trò chơi giúp cho bộ máy cơ thể trở nên nhạy bén hơn. Thể dục nhịp điệu là trò chơi giúp cho tâm hồn biết cách vận động. Thể dục nhịp điệu là trò chơi giúp tâm hồn và cơ thể nắm bắt được các nhịp điệu. Tập thể dục nhịp điệu sẽ khiến tính cách mình uyển chuyển hơn. Một tính cách uyển chuyển là một tính cách đẹp, lành mạnh và phù hợp với quy luật tự nhiên.”* [123-124; 6]

Từ “trò chơi” được thầy nhắc lại khá nhiều lần nhằm làm giảm áp lực học tập, tăng tính hấp dẫn, lôi cuốn học sinh say mê, phấn khởi học thể dục nhịp điệu. Sự giản dị dễ hiểu trong ngôn từ khi giảng dạy của thầy đó chính là kết quả của việc am hiểu hai chữ “sư phạm”. Một người giáo viên giỏi phải là một người biết biến những điều phức tạp thành những điều giản đơn, dễ hiểu, phù hợp với lối tiếp cận của người nghe.

Ngôn từ ngắn gọn, giản đơn, của thầy không chỉ xuất hiện trong giảng dạy mà còn xuất hiện trong giao tiếp. Khi thầy biết Totto-chan đào bới bể phốt để tìm ví, thầy chỉ nói *“Thế à!”* rồi bỏ đi, lát sau đi ngang qua thầy hỏi *“Có thấy không?”*, nếu là người lớn khác, hẳn sẽ nói nguy hiểm lắm, hoặc tìm giúp Totto-Chan. Hay lúc thầy nói với toàn bộ học sinh trong trường *“Tự nhiên trời nóng quá nên thầy định cho nước vào bể bơi!”* nghe đến đó các bạn nhỏ òa lên vui sướng vì như vậy có nghĩa là thầy sẽ cho cả trường bơi lội vào ngày hôm nay. Hoặc khi thầy đột nhiên nói *“Sắp tới trường sẽ xây thêm nhà vệ sinh gần thư viện”*. Thầy chỉ nói mỗi thế, cũng không giải thích lí do gì. Tác giả bèn giải thích *“Chả là, tại các bạn mãi đọc sách quá, đến lúc không chịu nổi nữa mới chạy ra nhà vệ sinh phía bên kia hội trường, bạn nào bạn nấy mặt mũi nhăn nhó trông đến khổ.”*[204; 6]

Thầy vốn là người rất tâm lí, nên ngôn ngữ của thầy dù không nhiều nhưng vẫn thể hiện sự **tinh tế, sâu sắc**. Diễn hình như khi thầy đề xuất: *“Bác Ryo-Chan sắp ra trận, chúng ta sẽ tổ chức một bữa tiệc trà nhé.”* [308; 6]

Lúc này tác giả lại đứng ngoài, giải thích khách quan từ “bữa tiệc trà” cho người đọc: *“Đương nhiên, các bạn không biết thầy hiệu trưởng đã ý tứ chọn*

từ “bữa tiệc trà”, thay vì dùng từ “tiệc chia tay”. Nếu bảo là “tiệc chia tay” thì các anh chị lớp lớn sẽ biết ngay đó là chuyện buồn chứ chẳng vui về gì. Trong khi “bữa tiệc trà” thì không ai hiểu nên ai ai cũng phấn khởi.” [308; 6]

Chính từ sự tinh tế trong ngôn từ này đã cho thấy thầy là một người rất am hiểu tâm lí của học sinh lứa tuổi Tiểu học. Thầy biết giao tiếp của các em còn chịu ảnh hưởng của xúc cảm. Các em thường bộc lộ hồn nhiên, chân thật đời sống tình cảm của mình, khả năng kiềm chế tình cảm yếu, đặc biệt là rất dễ xúc động. Thế nên thầy đã dùng từ “tiệc trà” thay cho “tiệc chia tay” để các em học sinh không buồn, giúp cho các em bình tĩnh để nói những điều cuối cùng với bác Ryo-Chan trước khi bác ra trận.

Người tinh tế, sâu sắc là người biết đặt những lời khen chê đúng lúc, đúng chỗ. Những cô cậu học trò của thầy Kobayashi luôn cảm thấy mình được yêu thương, tôn trọng cũng bởi luôn nhận được từ người thầy đáng kính của mình những lời khen ngợi, động viên kịp thời. Trong lúc Totto Chan đang khóc nức nở vì bị bạn khác dượt tóc, thì thầy lại nói: “*Đừng khóc nữa. Tóc của em xinh lắm!*” Khi cô bé e dè hỏi lại: “*Thầy có thích không?*” thì thầy chỉ nói ngắn gọn: “*Xinh mà!*” Một câu nói ấy thôi đã khiến Totto-chan ngừng khóc. Không cần biết thầy có thích hay không, nhưng thầy nói xinh khiến cho cô bé cảm thấy mình được trân trọng và được đối xử dịu dàng. Lần nào trông thấy Totto Chan thầy cũng khen: “*Em thật là một cô bé ngoan*”, mặc dù cô bé rất nghịch ngợm và có phần kì quái trong mắt những người lớn khác. Tại sao thầy lại luôn khen Totto Chan như thế? Bởi lẽ có nhiều điểm mọi người nghĩ em còn chưa ngoan, nhưng tính cách ‘thật’ của em không xấu, em có những điểm tốt và thầy hiệu trưởng biết rõ điều đó. Sau này tác giả có nói: “*Về phần mình, quả thật không thể đo đếm được câu nói mà thầy luôn nói với tôi: “Em thật là một cô bé ngoan” đã nâng đỡ tôi thế nào để tôi có được ngày hôm nay. Nếu không học ở Tomoe, không được gặp thầy Kobayashi, có lẽ tôi đã là một người mang đầy mặc cảm tự ti với cái mác “đứa bé hư” mà mọi người gán cho.*” [317; 6]

Lời khen, lời khích lệ của thầy Kobayashi khiến ta nhớ tới nhân vật thầy Duy-sen trong tác phẩm *Người thầy đầu tiên* của tác giả Chyngyz Aytmatov. Để động viên cô học trò của mình, thầy Duy-sen đã tặng cho cô hai cây phong và nói: “Hai cây phong này thầy mang về cho em đây. Chúng ta sẽ cùng trồng. Và trong khi chờ chúng lớn lên, ngày một thêm sức sống, em sẽ trưởng thành, em sẽ là một người tốt... Em bây giờ trẻ măng như một thân cây non, như đôi cây phong nhỏ này...” [17]

Tóm lại lời nói mộc mạc, giản dị, dễ hiểu mà vẫn tinh tế, sâu sắc là đặc điểm ngôn ngữ khá đồng nhất với con người có vốn hiểu biết phong phú của thầy Kobayashi. Ngôn ngữ ấy chính là một phần biểu hiện dễ thấy nhất của tình yêu, của lý tưởng vì con người mà thầy Kobayashi đã dành trọn cuộc đời để theo đuổi và cống hiến.

2.3. Giọng điệu

Giọng điệu là “thái độ, tình cảm, lập trường tư tưởng, đạo đức của nhà văn đối với hiện tượng được miêu tả, thể hiện trong lời văn quy định cách xưng hô, gọi tên, dùng từ, sắc điệu, tình cảm, cách cảm thụ xa, gần, thân sơ, thành kính hay suồng sã, ngợi ca hay châm biếm”. [111; 5]

“Giọng điệu phản ánh lập trường xã hội, thái độ tình cảm và thị hiếu thẩm mỹ của tác giả có vai trò rất lớn trong việc tạo nên phong cách nhà văn và tác dụng truyền cảm cho người đọc. Thiếu một giọng điệu nhất định nhà văn chưa thể viết ra một tác phẩm mặc dù có đủ tài liệu và sắp xếp trong hệ thống nhân vật. (...). Giọng điệu trong tác phẩm thường có giá trị đa dạng, có nhiều màu sắc trên cơ sở một giọng điệu cơ bản chủ đạo, chứ không đơn điệu”. [134; 5]

Trong tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ*, tác giả Tetsuko đã sử dụng **giọng điệu triết lý**, để diễn tả một cách đúng và chân thật nhất tính cách của nhân vật thầy hiệu trưởng.

Xét từ cấp độ cấu trúc câu, kiểu giọng điệu triết lý thường được thể hiện qua tính chất khẳng định (phủ định) để nhấn mạnh vấn đề mà nhà văn cần thông điệp, triết luận với người đọc. Trong tác phẩm *Totto-Chan bên cửa sổ* đó là triết lý về giáo dục. Quan điểm giáo dục của thầy hiệu trưởng Kobayashi là lắng nghe trẻ em bằng tình yêu thương. Thầy luôn tôn trọng học sinh của mình, luôn để cho các em phát triển một cách tự do, thuận theo khả năng bẩm sinh. Thầy cũng dặn dò các cô bảo mẫu: *“Không được gò các em vào kế hoạch của cô giáo. Phải cho các em vui chơi thoải mái trong thiên nhiên. Ước mơ của các em còn lớn hơn nhiều kế hoạch của cô giáo”*[346; 6]. *“Chẳng có gì tuyệt diệu hơn là để các em thỏa sức chơi đùa và được tự do thổ lộ những tâm tư tình cảm hồn nhiên, ngộ nghĩnh của mình. Đừng bao giờ ngăn cản chúng nhé! Bởi trong mỗi chúng ta đã từng có một thời như thế cơ mà!”* [14]

Như vậy đủ để thấy rằng ở Tomoe không hề có một sự định hướng sẵn nào mang tính rập khuôn cho mọi đứa trẻ, tất cả những tri thức, kỹ năng các em được bồi dưỡng chỉ nhằm mục đích duy nhất là thực hiện hóa ước mơ của chính mình.

Với thầy Kobayashi môi trường nuôi dưỡng đứa trẻ vô cùng quan trọng. Phải sớm tìm ra phẩm chất của trẻ để có thể tạo cho chúng những môi trường phù hợp nhất, những điều kiện tốt nhất giúp các em phát triển đúng theo thiên hướng bẩm sinh của mình. Thầy nói rằng: *“Đứa trẻ nào sinh ra cũng có phẩm chất tốt. Cùng với sự trưởng thành những phẩm chất đó bị phá hỏng bởi môi trường xung quanh và ảnh hưởng của người lớn. Vì vậy, phải sớm tìm ra phẩm chất tốt ở đứa trẻ, phát triển những phẩm chất đó, giúp đứa trẻ trở thành một người có cá tính”*. [319;6] Điều này là hoàn toàn chính xác, tuy nhiên để xây dựng được một môi trường giáo dục tốt quả thực rất khó khăn. Ngay cả thầy Kobayashi, trước khi mở trường Tomoe, thầy cũng phải nghiên cứu trong suốt bao nhiêu năm trời, mãi đến năm Chiêu Hòa thứ 12 (năm 1937) thầy mới mở được một ngôi trường hoàn thiện. Nhưng đến năm

Chiêu Hòa thứ 19 (năm 1994), trường lại bị thiêu rụi nên thời gian tồn tại của trường thực sự vô cùng ngắn ngủi. Giá như không có chiến tranh thì có lẽ đã có rất nhiều thế hệ học trò được dạy dỗ dưới bàn tay của thầy Kobayashi.

Thầy còn nhắc nhở những thế hệ giáo viên: *“... Có mắt mà không nhìn thấy vẻ đẹp, có tai mà không thấy điều hay, có trái tim mà không thấy chân lý, chưa cảm kích thì chưa thể cháy hết mình...”* [128; 6]. Triết lý của thầy cách đây gần một thế kỷ làm ta nhớ tới câu chuyện của ngày hôm nay mà Giáo sư Nguyễn Văn Minh, hiệu trưởng trường Đại học Sư phạm Hà Nội chia sẻ: *“Tôi nhớ trong một chuyến công tác ở Tây Nguyên, tôi gặp một học trò cũ. Em ấy là giáo viên cắm bản nhiều năm. Khi tôi hỏi sao em không xin về vùng thuận lợi hơn, em nói: “Nếu một ngày không thấy em đến lớp thì dân bản sẽ đến tận nơi để thăm, nên em không đành lòng xa bà con.”* Nhà giáo ở những vùng như thế không chỉ là người dạy học, mà như một người đi khai sáng, dẫn dắt, là nơi nương tựa niềm tin.” Người giáo viên cắm bản ấy nguyện ở lại vì cảm kích trước sự quan tâm, trước những tấm lòng yêu thầy, yêu con chữ của người dân Tây Nguyên. Trong bài phát biểu gần 2000 chữ thắm đẫm những trăn trở, mong mỏi gửi tới sinh viên năm cuối trong lễ tốt nghiệp tháng 6-2019, Giáo sư Nguyễn Văn Minh có viết: *“Thầy tin các em và thế hệ thanh niên ngày nay, tất cả không chỉ sống cho riêng mình mà sẵn sàng dấn thân vì nghĩa lớn, vì chắc chắn các em nhận thức rằng giáo dục là đòn bẩy, là động lực cho phát triển để mang lại hạnh phúc cho muôn nhà. Ngoài cái ăn, cái mặc, con người còn có những đam mê và khát vọng, khát vọng của tuổi trẻ là cống hiến. Trách nhiệm của thế hệ đi trước là thổi bùng ngọn lửa trong trái tim của thế hệ sau, truyền đam mê cho họ để học dốc sức rời non lập bể vì một đất nước tự cường.”* [13]

Triết lý của thầy Kobayashi tuy chỉ ngắn gọn như vậy nhưng đã phần nào khiến chúng ta nhận ra được rằng với giáo dục và làm thầy trước hết cần cái tâm, cần bao dung và tha thứ. Việc đầu tiên của người thầy không phải là làm cho học sinh trở thành những học sinh giỏi ngay ở các môn học mà giúp

các em trở thành một người bình thường, một người tử tế; trước khi trở thành tài năng, hãy làm một người bình thường trước đã. Tức là, giáo dục học sinh biết yêu thương ông bà, cha mẹ, anh em, hàng xóm,...; có lòng trắc ẩn với những người không may mắn và lớn dần hơn là biết trăn trở trước những khó khăn của đất nước. Những giá trị căn bản đó sẽ giúp các em học sinh hình thành động lực nội tại để bứt lên trong học tập, rèn luyện. Động lực nội tại sẽ trỗi dậy ở vào một lúc nào đó, chính là do sự gợi mở, đồng hành của người thầy.

Thầy Kobayashi cũng dùng **giọng thân tình trù mến** để thể hiện sự quan tâm, đồng cảm với những cô cậu học trò đặc biệt của mình.

Diễn hình qua việc nhận Totto Chan vào học. Sau khi ngồi nghe Totto Chan kể chuyện, thầy đã đặt bàn tay to và ấm lên đầu cô bé và nói: *“Nào, giờ thì em là học sinh của trường rồi”* [31; 6] Chính bởi hành động và lời nói thân tình ấy của thầy đã khiến cho Totto-chan cảm thấy như lần đầu tiên trong đời gặp được một người mình thực sự yêu quý.

Giọng thân tình trù mến của thầy còn được thấy rõ qua những lời dặn dò, hướng dẫn và khích lệ các bạn học sinh.

Trong bữa ăn, thầy nhẹ nhàng dặn các bạn: *“Bữa ăn phải thật vui. Các em không được ăn vội ăn vàng, cứ ăn từ từ thôi, vừa ăn vừa trò chuyện”* [149; 6] Hoặc lúc thầy động viên các em kể chuyện trong bữa ăn, để giúp các em nói trước đám đông tốt hơn: *“Nào các em, các em không cần phải cố để kể sao cho thật hay đâu. Các em có thể kể bất cứ chuyện gì mà các em thích. Chúng ta sẽ cùng thử nhé?”* [150; 6] Hay lần nhảy qua cái hộp gỗ cao hơn mình rất nhiều, chính thầy Kobayashi đã động viên Takahashi-kun: *“Không sao đâu! Em sẽ làm được! Nhất định sẽ làm được!”* [328; 6] và chỉ đỡ Takahashi-kun mỗi đoạn cuối nhưng đã khiến cậu cảm thấy tự tin như thể chính mình nhảy qua được vậy. Không gì có thể so sánh được với cảm giác vui mừng khi tự mình nhảy qua. Những lời dặn dò, động viên nhẹ nhàng ấy đã mang đến niềm vui, khiến cho các em thêm tin vào bản thân hơn.

Giọng điệu chính là một yếu tố quan trọng tạo nên đặc trưng của thầy Kobayashi, góp phần thể hiện rõ hình tượng người thầy trong tác phẩm *Totto-chan bên cửa sổ*. Giọng điệu đã thể hiện được tâm tư, tình cảm và nỗi lòng của thầy Kobayashi đối với sự nghiệp giáo dục cao cả.

2.4. Nghệ thuật xử lý tình huống sư phạm

Tình huống truyện là hoàn cảnh bất bình thường mà con người buộc phải bộc lộ bản lĩnh, tính cách của mình. Trong tác phẩm tự sự, tình huống có vai trò đặc biệt quan trọng đối với việc thể hiện số phận và tính cách nhân vật, là một trong những vấn đề cốt lõi, là chìa khóa để khai phá tác phẩm. Tại những tình huống xảy ra bản chất của nhân vật được hiện hình sắc nét, đồng thời ý tưởng của tác giả cũng được bộc lộ một cách trọn vẹn.

Nhà văn Nguyễn Minh Châu cho rằng: “Những nhà văn có tài đều là những người có tài tạo ra những tình thế xảy ra chuyện vừa rất cá biệt vừa mang tính phổ biến hoặc tượng trưng. Và những người cầm bút có cái biệt tài có thể chọn ra trong cái dòng đời xuôi chảy một khoảnh khắc thời gian mà ở đó cuộc sống đậm đặc nhất, chứa đựng nhiều ý nghĩa nhất, một khoảnh khắc cuộc sống nhưng bắt buộc con người ở vào một tình thế phải bộc lộ ra cái phần tâm can nhất, cái phần ẩn náu sâu kín nhất, thậm chí có khi là khoảnh khắc chứa đựng cả một đời người, một đời nhân loại.” [258; 3] Tình huống truyện giữ vai trò là hạt nhân của cấu trúc thể loại, nó chính là cái hoàn cảnh riêng được tạo nên bởi một sự kiện đặc biệt khiến cho tại đó, cuộc sống hiện lên đậm đặc nhất và ý đồ tư tưởng của tác giả cũng được bộc lộ sắc nét nhất.

Ở tác phẩm *Totto Chan bên cửa sổ*, mỗi một chương truyện chính là một tình huống hầu hết đều xoay quanh Totto-chan và cách giải quyết các tình huống đó của thầy Kobayashi. Các tình huống trong tác phẩm đa phần là các tình huống mang tính sư phạm.

Tình huống sư phạm là những hiện tượng xuất hiện trong quá trình giáo dục chứa đựng trong nó những mâu thuẫn, có vấn đề cần được giải quyết hoặc

tháo gỡ. Nó là một dạng đặc biệt của mối quan hệ giao tiếp giữa người giáo dục và người được giáo dục. Trong đó để giải quyết tình huống, nhà giáo dục phải cần đến tri thức mới, cách thức mới chưa hề biết trước đó, còn ở đối tượng giáo dục là nhu cầu nhận thức hoặc hành động trong những tình huống tương ứng. Kết quả của việc giải quyết tình huống sư phạm sẽ là sự thỏa mãn (hoặc chưa thỏa mãn) những mâu thuẫn đã nảy sinh do vấn đề giáo dục đặt ra, đồng thời cùng với nó là sự gia tăng những tri thức mới, những phương thức hành động với chủ thể giáo dục và đối tượng giáo dục. [90; 10]

Người thầy đặc biệt chắc hẳn không chỉ đặc biệt trong ngôn từ giọng điệu, mà còn đặc biệt trong cách giải quyết tình huống. Chính vì thế việc đưa ra những tình huống sư phạm là cách để hình ảnh người thầy đặc biệt hiện lên rõ ràng nhất.

Sau khi để Totto Chan đào bới bể phốt để tìm chiếc ví, thầy quay lại hỏi: *“Có thấy không?”* Nhận được câu trả lời từ Totto Chan, thầy nói với giọng thân tình: *“Làm xong thì trả hết lại về chỗ cũ nhé”*. Điều này khiến mẹ và Totto-Chan rất ngưỡng mộ thầy. *“Thông thường, khi thấy Totto Chan làm thế, người lớn sẽ nói: “Cháu đang làm gì thế?” hoặc “Nguy hiểm lắm, đừng làm nữa” hoặc ngược lại, sẽ có người bảo: “Đề bác giúp cho.”* Vậy mà thầy hiệu trưởng chỉ nói đúng một câu: *“Làm xong thì trả về chỗ cũ nhé!” Thật tuyệt vời. Mẹ nghĩ vậy khi nghe Totto-Chan thuật lại câu chuyện.*” [72-73; 6] Sau vụ việc đó, Totto Chan có thể hoàn toàn tin tưởng thầy hiệu trưởng và càng yêu thầy hơn.

Hay tình huống thầy hiệu trưởng cho Totto Chan vay mười hai xu để mua vỏ cây đoán sức khỏe. Với người lớn khác, có lẽ sẽ hỏi cặn kẽ hoặc từ chối mong muốn đó của Totto Chan. Nhưng thầy hiệu trưởng thì không giải quyết như vậy, thầy cho cô bé vay tiền và còn nhờ cô bé mua cho cả mình nữa. Sau khi Totto Chan cho các bạn trong trường thử vỏ cây xem có đáng không (nếu không đáng tức là khỏe mạnh) thì cô bé và các bạn rất vui mừng

vì tất cả đều khỏe. Các bạn lần lượt đến chỗ thầy hiệu trưởng báo cáo với thầy là mình khỏe. Mỗi lần như vậy, thầy lại nói: “*Thế hả? Tốt quá!*”

Một người sinh ra giữa thiên nhiên của tỉnh Gunma, lớn lên bên con sông có thể thấy dãy núi Haruna như thầy hiệu trưởng chắc chắn không thể không biết chuyện: ai cắn vỏ cây này cũng không thấy đắng. Ấy vậy mà thầy lại không nói ra sự thật đó. Bởi lẽ cách giải quyết này của thầy đảm bảo nguyên tắc tôn trọng học sinh, đồng cảm với các em, bảo đảm tính cảm xúc, tính cá biệt của học sinh.

Trong cuốn tự truyện *Người thầy* giàu cảm xúc của Frank McCourt, nhà văn đã từng đoạt giải Pulitzer, đồng thời cũng là một thầy giáo dạy văn. Ông cũng từng phải đối mặt với vô vàn tình huống oái oăm từ lũ học trò 16 tuổi ngỗ ngược. Cũng suýt bị sa thải bởi phương pháp dạy học ngược đời. Thế nhưng McCourt vẫn không bao giờ từ bỏ ước mơ đánh thức tâm hồn bọn trẻ, những thiếu niên nổi loạn và có phần lãnh cảm trước giáo viên và cả nền giáo dục. Bằng lòng kiên nhẫn của mình, ông đã thực sự mang đến những thay đổi và ảnh hưởng mạnh mẽ với học trò của mình.

Thầy McCourt trong tự truyện *Người thầy* hay ngay cả thầy Kobayashi trong *Totto Chan bên cửa sổ* chính là những câu chuyện, những con người đã luôn tìm cách để thay đổi, để khiến cuộc sống xung quanh tốt đẹp hơn – từ đúng những gì mà họ tin tưởng. Nếu như cách đây nhiều năm, người ta có thể hoài nghi với cách dạy học của thầy Kobayashi, thì bây giờ - gần như cách dạy học mà ở đó người thầy giáo, cô giáo tôn trọng cảm xúc và cá tính của trẻ, sự sáng tạo của các em – đã được phổ biến rộng rãi ở nhiều nơi. Thậm chí còn được coi như điều kiện tiên quyết để giáo dục trẻ nhỏ.

Tại Tomoe cách đây hơn 80 năm, thầy Kobayashi đã yêu cầu rất cao ở trình độ và tư cách đạo đức của người giáo viên. Các giáo viên phải có đủ kiến thức để đưa ra phương hướng học tập cho trẻ, hỗ trợ - cộng tác với trẻ trong quá trình trẻ chủ động tiếp cận và phân tích kiến thức. Điều này đòi hỏi một trình độ rất cao về kiến thức và kỹ năng sư phạm. Giáo viên không được

đánh giá trẻ trước cả lớp, tôn trọng ý kiến cá nhân – cá tính – nhịp điệu học tập của mỗi trẻ. Thầy Kobayashi luôn lo sợ những đánh giá của giáo viên sẽ làm tổn thương sâu sắc tới tâm hồn học sinh.

Diễn hình như ở tình huống thầy nổi giận, chất vấn giáo viên chủ nhiệm vì vô tình nghe được giáo viên hỏi Takahashi-kun (cậu học sinh bị khuyết tật) có đuôi không: *“Sao cô lại có thể thân nhiên nói với Takahashi-kun là em ấy có đuôi hả!”* [206; 6] Từ tức giận thầy chuyển sang lo lắng: *“Chẳng lẽ cô không hiểu câu nói đó có ý nghĩa như thế nào sao? Tôi phải làm thế nào để cô hiểu là tôi rất lo cho Takahashi-kun?”* [206; 6]. Rồi thầy lại chuyển sang buồn rầu: *“Cô có nghĩ xem liệu Takahashi-kun cảm thấy thế nào khi bị cô nói là có đuôi chưa?”* [207; 6] Từ tình huống trên ta thấy rõ được thầy hiệu trưởng luôn đặt yêu cầu cao ở trình độ - đạo đức của người giáo viên. Hơn thế nữa, thầy còn rất tôn trọng đồng nghiệp của mình, trong tình huống đó thầy nổi cáu với cô chủ nhiệm ở trong nhà bếp, chứ không phải trong phòng giáo viên, nơi có các thầy cô giáo khác.

Ở tình huống khác, khi tất cả học sinh trường Tomoe kéo đến xin thầy hiệu trưởng sáng tác bài hát của trường. Thầy lập tức đồng ý, và ngay sáng hôm sau, thầy đã có bài hát mới. Bài hát chỉ vồn vện như thế này: *“Tomoe, Tomoe, To-mo-e”*. Vì các bạn học sinh mong muốn một bài hát về trường thật vĩ đại, nên khi nghe thầy hát, các bạn đã nói: *“Dễ thế thì bọn em không cần đâu”*. Sau này thì các bạn cũng quên luôn chuyện bài hát và thầy cũng không nhắc lại nữa.

Vì sao một con người am hiểu về âm nhạc như thầy Kobayashi lại sáng tác một bài hát về trường, chỉ vồn vện ba từ? Không phải thầy không đủ năng lực để viết một bài hát hay hơn. Nhưng có một điều chắc chắn là chẳng có bài hát nào diễn tả được tình yêu của thầy hiệu trưởng dành cho ngôi trường và các bạn học sinh. Thầy giải quyết như vậy bởi vì thầy hiểu được rằng, nếu có một bài hát về trường, thì Tomoe sẽ được nhiều người biết tới hơn. Mà “Thầy Kobayashi rất ghét sự truyền truyền, thứ mà bây giờ người ta gọi là phương

tiện thông tin đại chúng, vì vậy ngay từ trước chiến tranh, thầy chưa một lần cho phép người ngoài đến chụp ảnh hay tuyên truyền rằng: “Đây là một trường đặc biệt”. Vậy tại sao ngay từ đầu thầy đã không từ chối các bạn nhỏ. Thầy vẫn đồng ý là sáng tác bài hát vì thầy tôn trọng sở thích, ý kiến của các em. Nhưng thầy chỉ sáng tác bài hát lặp lại 3 từ “Tomoe” một phần là khiến các em không còn hứng thú về bài hát của trường và dần quên đi. Một phần là nếu các bạn có nhớ và hát thì người khác sẽ không chú ý tới vì nội dung bài hát không có tính chất tuyên truyền, giới thiệu hay ngợi ca về trường.

Có lẽ nhờ vậy mà ngôi trường chỉ vãn vãn chưa đầy năm mươi học sinh ấy đã tồn tại mà không bị ai dòm ngó. Bởi tất cả các nhà giáo dục, đặc biệt là những người thực sự suy nghĩ cho trẻ em, hằng ngày đều có vô vàn những mối bận tâm. Mà trường Tomoe này, cái gì cũng khác biệt nên chắc chắn hứng chịu nhiều sự chỉ trích hơn từ những người có quan điểm đối lập. Thầy làm vậy là để bảo vệ các em học sinh, muốn các em là những đứa trẻ hạnh phúc nhất, say mê kiến thức nhất, vui vẻ và tự tin nhất. Như chính tác giả đã viết: *“Nếu không được gặp thầy Kobayashi, có lẽ tôi đã là một người mang đầy mặc cảm tự ti với cái mác ‘đứa bé hư’ mà mọi người gán cho”*. [317; 6] Thầy Kobayashi chính là đại diện cho những con người, luôn tìm cách để thay đổi, để khiến cuộc sống quanh mình tốt đẹp hơn – từ đúng những gì mà họ tin tưởng.

Có thể nói bằng cách làm sống dậy những hoàn cảnh, những sự kiện đặc biệt tại ngôi trường thơ ấu của mình, nhà văn Tetsuko không chỉ nhằm tô đậm cách xử tr khéo léo, tinh tế và nhân văn của người thầy tài giỏi mà ở đó bà còn muốn thể hiện sự kính trọng, lòng ngưỡng mộ và cả niềm tin yêu chân thành nhất của mình đối với thầy Kobayashi – người đã có những ảnh hưởng to lớn đến cuộc đời và sự nghiệp của bà.

KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ

Totto-chan bên cửa sổ là cuốn tự truyện chân thật về tuổi thơ của nhà văn Kuroyanagi Tetsuko. Bên cạnh nhân vật trung tâm là cô bé sáu tuổi Totto-chan, cá tính ngỗ nghịch nhưng cũng rất đáng yêu, thì nhân vật thầy hiệu trưởng Kobayashi cũng hiện lên một cách đầy ấn tượng trong vai trò là một nhân vật chính đặc biệt khơi nguồn cảm hứng cho những mẫu tự truyện xinh xắn.

Câu chuyện này kể về thế giới nhỏ của Totto Chan, một cô bé tính nghịch, bị đuổi học khi mới vào lớp một, nhưng trong ngôi trường mới mang tên Tomoe, với sự dẫn dắt và phương pháp giáo dục cởi mở của thầy hiệu trưởng Kobayashi thì không có đứa trẻ nào được coi là cá biệt, hay nói đúng hơn thì đứa trẻ nào cũng là những thiên thần nhỏ với những tính cách riêng.

Tomoe của Kuroyanagi Tetsuko không phải là một xã hội không tưởng như Utopia của Thomas More, nó đã từng hiện diện và bị phá hủy bởi chiến tranh. Nó có thật và được xây dựng dưới bàn tay của nhà giáo dục Kobayashi, người đã dành trọn tình yêu cho công việc nghiên cứu và giáo dục trẻ nhỏ.

Thầy Kobayashi đã dành nhiều thời gian để nghiên cứu âm nhạc và giáo dục trước khi thành lập trường Tomoe vào năm 1937. Vì sợ những phương pháp giáo dục mới lạ của mình nhận phản ứng tiêu cực từ dư luận làm ảnh hưởng tới các em học sinh nên thầy đã điều hành ngôi trường một cách kín đáo, không phô trương và tránh xa tầm mắt của giới chức trong ngành giáo dục quen nặng nề quy tắc.

Với quan điểm giáo dục chú trọng vào thiên tính của các em nhỏ, thầy Kobayashi để cho các học sinh được phát triển một cách tự nhiên, thầy không tham vọng tạo ra những thiên tài, chỉ mong các em sau này sẽ là những người thành đạt và sống hạnh phúc. Chính vì thế, những người bạn của Totto Chan lúc trưởng thành, tuy làm những ngành nghề khác nhau, nhưng họ đều thỏa ý nguyện của riêng mình. Riêng Totto Chan bị đuổi học năm nào giờ đây đã trở

thành người dẫn chương trình truyền hình nổi tiếng, cố vấn tự nhiên của Quỹ Quốc tế bảo vệ thiên nhiên WWF, là người Nhật đầu tiên làm đại sứ thiện trí của UNICEF.

Một đứa trẻ có thể trở nên tốt đẹp thế nào nếu được những người thầy tận tụy dạy dỗ bằng tình yêu thương, chỉ với một câu nói “*Em thật là một cô bé ngoan*”, thầy Kobayashi đã giúp Totto Chan thêm tin vào bản thân mình. Trẻ con rất thích được khen, đôi khi chỉ một lời động viên nhỏ thôi cũng khiến các em vui sướng còn hơn được cho quà.

Tiếc thay, ngôi trường lý tưởng Tomoe đã bị phá hủy do bom đạn chiến tranh năm 1945. Thầy Kobayashi đã qua đời năm 1963, ôm theo khát khao xây dựng lại ngôi trường Tomoe.

Totto Chan bên cửa sổ không chỉ là câu chuyện giản dị trong sáng dành cho mọi lứa tuổi, nó còn là “bài ca sư phạm” mà các nhà giáo dục nên đọc để thấy được những triết lý giáo dục đúng đắn của thầy Kobayashi.

Với thể loại tự truyện, *Totto-chan bên cửa sổ* không có ưu thế như các tiểu thuyết về những đoạn trăn tình ngoại đề, miêu tả chi tiết tỉ mỉ ngoại hình, ngôn ngữ, giọng điệu... nhưng bằng sự tinh tế và sắc sảo của một ngòi bút đã được trưởng thành từ chính ngôi trường Tomoe, hình ảnh người thầy Kobayashi vẫn được hiện một cách chân thực và sinh động từ chân dung cho đến tính cách. Đặc biệt việc xử trí các tình huống học đường đầy khéo léo tế nhị đã tô đậm nhân cách và tài năng của con người thầy một cách đáng khâm phục.

“*Một người thầy giỏi giống như một ngọn nến- nó đốt cháy mình để soi sáng đường cho những người khác*”. Thầy Kobayashi là người thầy đúng là một người thầy như vậy, ngọn nến cuộc đời thầy không chỉ soi đường cho hơn năm mươi học sinh của Tomoe ngày ấy, nó còn tỏa sáng và dẫn dắt biết bao nhiều thế hệ đang trăn trở vì sự nghiệp giáo dục con người.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lại Nguyên Ân (2005), *150 thuật ngữ văn học*, Nhà xuất bản Văn học.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2013), *Sách giáo khoa Ngữ Văn 8*, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
3. Nguyễn Minh Châu (1994), *Trang giấy trước đèn*, NXB Khoa học Xã hội.
4. Hà Minh Đức (2007), *Lý luận văn học*, Nhà xuất bản Giáo dục.
5. Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Thi (1999), *Từ điển thuật ngữ văn học*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.
6. Kuroyanagi Tetsuko (2019), *Totto- Chan bên cửa sổ*, Trương Thùy Lan dịch, Nhà xuất bản Hội nhà văn.
7. Nguyễn Thị Thanh Hằng, Khóa luận tốt nghiệp Đại học: *Giá trị nhân đạo của tác phẩm Totto- Chan bên cửa sổ của Kuroyanagi Tetsuko*, Trường Đại học Cần Thơ, khoa Khoa học xã hội và nhân văn, năm 2013, <https://xemtailieu.com>
8. G.N.Pôspêlôv (1985), *Dẫn luận nghiên cứu văn học*, tập 1, 2, Nhà xuất bản Giáo dục.
9. Nhiều tác giả (1998), *Từ điển thuật ngữ Văn học*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.
10. Nguyễn Thị Nguyệt, Vũ Thị Hồng, Lê Thị Thu Hương, Nguyễn Thị Thùy, Trần Thị Tân, Nguyễn Thị Thịnh, Hán Thị Hương Giang (2016), *Giao tiếp sư phạm của người giáo viên Tiểu học*, NXB Văn hóa Dân tộc.
11. Nguyễn Thị Kim Thư, Khóa luận tốt nghiệp Đại học: *Tìm hiểu giá trị nội dung và nghệ thuật tác phẩm Totto- Chan bên cửa sổ của Kuroyanagi Tetsuko*, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội 2, Khoa giáo dục mầm non, năm 2017, <https://text.123doc.org>
12. Nguyễn Tuấn (1999), *Nguyễn Tuấn bàn về văn học nghệ thuật*, NXB Hội nhà văn.
13. <https://tuoitre.vn/yeu-thuong-va-bao-dung-la-dieu-cot-tu-20190621111810752.htm>
14. https://www.dtv-ebook.com/totto-chan-va-cau-chuyen-ve-mot-nen-giao-duc-trong-mo_4120.html
15. <http://sachnhanam.com/nguoi-thay-tren-toa-tau/>
16. <https://diemsach.info/diem-sach-2/sach-theo-chu-de/tai-sao-totto-chan-ben-cua-so-duoc-yeu-men-cuong-nhiệt-tai-trung-quoc/>
17. <https://vi.wikipedia.org/wiki/triet-ly-giao-duc-trong-tac-pham-totto-chan-ben-cua-so/>